

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ
Obor právo a právní věda

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Stanovení státních hranic našeho státu po 1. a 2. světové
válce**

Katedra právní dějin

Zpracoval: Daniel Varga

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Antonín Lojek, Ph.D.

Místo a rok zpracování: Plzeň 2022

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Daniel VARGA**
Osobní číslo: **R17M0355P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Stanovení státních hranic našeho státu po 1. a 2. světové válce**
Zadávací katedra: **Katedra právních dějin**

Zásady pro vypracování

- Úvod
- Přiblížení situace před rokem 1918
- Stanovení hranic našeho státu po 1. světové válce
- Období mezi lety 1. a 2. světovou válkou
- Mnichovský diktát
- Období mezi lety 1939 až 1945
- Stanovení hranic našeho státu po 2. světové válce
- Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

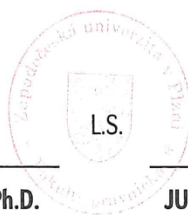
1. VOJÁČEK, SCHELLE, KNOLL, České právní dějiny [3. vyd.], Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016
2. SOVINSKÝ, J., Státní hranice Československa a České republiky [1. vyd.], Praha: Všehrad, 2005
3. JÁNOŠÍKOVÁ, KNOLL, RUNDOVÁ, Mezníky českých právních dějin [3. vyd.], Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010
4. JELÍNEK, P., Zahraničně politické vztahy Československa a Polska 1918-1924, Opava: Matice slezská, 2009
5. DEJMEK, J., Zrod nové Evropy: Versailles, St.-Germain, Triatlon a dotváření poválečného mírového systému, Praha: Historický ústav AV ČR, 2011
6. SCHELLE, TAUCHEN, Encyklopedie českých právních dějin, I. svazek A –Č, Plzeň: Aleš Čeněk, 2015
7. SCHELLE, TAUCHEN, Encyklopedie českých právních dějin, I. svazek D –J, Plzeň: Aleš Čeněk, 2015
8. MALÝ, K., Dějiny českého a slovenského práva do roku 1945, Praha: Leges, 2010
9. KLIMEK, GEBHART, Velké dějiny Koruny české sv. XIII 1918 –1929 [1. vyd.], Litomyšl: Paseka, 2000
10. KLIMEK, GEBHART, Velké dějiny Koruny české sv. XVb 1938 –1945 [1. vyd.], Litomyšl: Paseka, 2007

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Antonín Lojek, Ph.D.**
Katedra právních dějin

Datum zadání diplomové práce: **29. března 2021**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2022**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 1. října 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Stanovení státních hranic našeho státu po 1. a 2. světové válce“ zpracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny.

V Plzni dne 20. března 2022

Poděkování patří panu JUDr. Antonínu Lojkovi, Ph.D. za odborné vedení práce při tvorbě této diplomové práce.

Obsah

ÚVOD	8
1. PŘIBLÍŽENÍ SITUACE PŘED KONCEM ROKU 1918	10
1.1 DŮVODY PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY A VÝZNAMNÉ UDÁLOSTI VE VZTAHU K ČESKÉMU NÁRODU.....	10
1.2 NÁRODNÍ VÝBOR A USTAVENÍ ČESKOSLOVENSKÉ VLÁDY	13
1.3 WASHINGTONSKÁ DEKLARACE.....	14
2. STANOVENÍ HRANIC ČESKOSLOVENSKA PO PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE	16
2.1 KONEC PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY	16
2.2 ZEMĚ KORUNY ČESKÉ, VYHLÁŠENÍ SAMOSTATNOSTI A PRÁVNÍ KONTINUITA	18
2.3 ROZDĚLENÍ ÚZEMÍ PO PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE A „NOVÁ EVROPA“	19
2.4 VERSAILLSKÁ MÍROVÁ SMLOUVA	20
2.5 SAINT-GERMAINSKÁ SMLOUVA	21
2.6 VÁLKA S MAĎARSKEM A TRIANONSKÁ MÍROVÁ SMLOUVA	25
2.7 POVÁLEČNÉ SPORY O ÚZEMÍ S POLSKEM	28
2.8 STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA S RUMUNSKEM	31
3. OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY	32
3.1 ÚSTAVA Z ROKU 1920	32
3.2 MEZINÁRODNÍ VZTAHY ČESKOSLOVENSKA V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ.....	34
<i>Malá dohoda</i>	34
<i>Vztahy Československa s Francií</i>	35
<i>Locarnská dohoda</i>	36
<i>Vztahy Československa a Ruska</i>	37
3.3 ČESKONĚMECKÁ DELIMITAČNÍ KOMISE	38
3.4 DOPAD ESKALACE MEZINÁRODNÍ SITUACE NA ČESKOSLOVENSKO V DRUHÉ POLOVINĚ 30. LET	39
4. MNICHOVSKÝ DIKTÁT	41
4.1 ANŠLUS RAKOUSKA	41
4.2 MNICHOVSKÁ DOHODA.....	42
4.3 OBSAH MNICHOVSKÉ DOHODY	46
<i>Preambule</i>	46
<i>Článek 1. – článek 3. dohody</i>	46
<i>Článek 4. – článek 6. dohody</i>	46
<i>Článek 7. – článek 8. dohody</i>	47
<i>Pásma podle Mnichovské dohody a dopad na Československo</i>	47
<i>Neplatnost Mnichova</i>	47
5. DRUHÁ REPUBLIKA	49
5.1 VZNIK AUTONOMNÍ VLÁDY NA SLOVENSKU A PODKARPATSKÉ RUSI.....	49
<i>Ústavní zákon o autonomii Slovenskej krajiny</i>	50
<i>Autonomie Podkarpatské Rusi</i>	51
5.2 ÚZEMNÍ NÁROKY MAĎARSKA	51
5.3 ÚZEMNÍ NÁROKY POLSKA	52
6. VYBRANÉ UDÁLOSTI OD ROKU 1939 AŽ PO KONEC 2. SVĚTOVÉ VÁLKY	53
6.1 VZNIK SLOVENSKÉHO ŠTÁTU	53
6.2 PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA	54
6.3 OKUPACE MAĎARSKOU ARMÁDOU ÚZEMÍ PODKARPATSKÉ RUSI	54
7. JEDNÁNÍ VEDOUcí KE STANOVENí NAŠICH HRANIC MEZI LETY 1939-1945	56
7.1 ZAHRANIČNí ODBOJ	56
7.2 POSTUPIMSKÁ KONFERENCE	57
8. STANOVENí HRANIC PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE	59
8.1 PŘÍPRAVY USPOŘÁDÁNí POVÁLEČNÉHO ČESKOSLOVENSKA.....	59

	<i>Dekret č. 10/1944 Úř. věstníku o dočasné správě osvobozeného území.....</i>	<i>59</i>
	<i>Ústavní dekret č. 11/1944 Úř. věstníku, o obnovení právního pořádku.....</i>	<i>60</i>
8.2	SMLOUVA O POSTOUPENÍ PODKARPATSKÉ RUSI.....	60
8.3	ČESKOSLOVENSKO-POLSKÁ HRANICE.....	62
8.4	ČESKOSLOVENSKO-MAĎARSKÁ HRANICE.....	63
8.5	ČESKOSLOVENSKO-RAKOUSKÁ HRANICE.....	64
8.6	ČESKOSLOVENSKO-NĚMECKÁ HRANICE.....	65
	ZÁVĚR.....	67
	CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ.....	68
	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ.....	69

Úvod

Po rozpadu monarchie vznikl nový stát, stát demokratický, stát právní, stát, který je dědicem historie a území zemí Koruny české. Tento nový mladý stát prošel klidnými i velice bouřlivými obdobími, jež vytvořily základ pro Českou republiku takovou, jakou ji známe dnes. Tímto nově vzniklým státem bylo Československo, stát nevelkého rozsahu, nacházející se v samotném srdci Evropy. Tato práce rozebírá, jak se mladému státu podařilo udržet hraniční kontinuitu hranic zemí Koruny české po nejčernějších obdobích světové historie.

Práce je rozdělena do osmi kapitol. Vzhledem k tomu, že Československo vzniklo jako nový stát po konci první světové války, je první kapitola věnována některým tématům, jež zapříčinily vznik Československa.

Druhá kapitola je věnována stanovení hranic Československa po první světové válce. Základ této kapitoly tvoří situace kolem konce války jako takové, jež pro Československo připravily „půdu“ pro svůj vznik. Tato „půda“ je rozebrána jak z hlediska státního, tak i z hlediska mezinárodního, v souvislosti s mírovými jednáními, ze kterých vzešly mírové smlouvy, jimž je v práci věnována klíčová pozornost, neboť právě z těchto smluv plyne hraniční určení Československa.

Třetí kapitola se věnuje snaze Československa o státní stabilizaci na svém území. Úvod této kapitoly tvoří pojednání o ústavě Československa z roku 1920. Ústava je rozebrána zejména s ohledem na hraniční otázku. V následujících kapitolách je poukázáno na postupné upevňování vztahů s ostatními evropskými zeměmi. Tyto vztahy jsou rozebírány s ohledem na snahy Československa, které usilovalo o utužení své územní celistvosti různými mezinárodními dohodami, které, jak se později ukázalo, nebyly ani zdaleka tak dostatečné, jak by se na první pohled mohlo zdát. Dále je v této kapitole poukázáno na postupnou eskalaci napětí mezi Československem a sousedním Německem, jež pramení z hraničního určení a která přemostňuje období přátelských vztahů s ostatními evropskými státy do jednoho z nejčernějších období naší historie, které bylo způsobeno zradou československých přátel.

Kapitola čtyři se zabývá právě touto zradou – Mnichovským diktátem, jenž způsobil rozsáhlé územní ztráty na československém území. Před rozbořem mnichovského jednání, jeho důsledků a znění textu dohody kapitola rozebírá, jak se Československo dostalo do „Hitlerových kleští“, když Německo zabralo území Rakouska.

Po Mnichově hovoříme o období druhé republiky a taktéž hovoříme o období, spojeného s vnitrostátní zradou a nejistotou, kterou pouze prohlubovaly snahy Československých sousedů o získání dalších území od oslabeného státu. Tato problematika je rozebrána v rámci páté kapitoly.

Šestá kapitola se věnuje faktickým změnám na státním území, které se udály v období mezi lety 1939-1945. Na tuto problematiku navazuje kapitola sedmá, jež zkoumá nejvýznamnější jednání, vedoucí k poválečnému uspořádání v Evropě.

Poslední kapitola práce rozebírá jednotlivé smlouvy a jednání, na základě nichž došlo k určení hranic po druhé světové válce na našem území.

Cílem této práce je seznámit čtenáře s tím, jak došlo ke stanovení našich hranic po první a druhé světové válce na základě dat získaných z českých i cizojazyčných pramenů. V rámci těchto pramenů jsou zkoumány jednotlivé právní dokumenty významné pro období po první a druhé světové válce.

Vedle toho autor provedl zkoumání dat a právních pramenů mezi první a druhou světovou válkou. Události, jež jsou rozvedeny v diplomové práci, mají za cíl vést čtenáře k lepšímu pochopení zkoumané problematiky.

1. Přiblížení situace před koncem roku 1918

1.1 Důvody první světové války a významné události ve vztahu k českému národu

První světová válka byla vyvolána událostmi, které začaly jako nešťastná chyba. Arcivévoda Franz Ferdinand byl právoplatným dědicem celé mocnosti Rakousko-Uherska. V létě 1914 se svou chotí účastnil čestné, ale zároveň i provokativní státní návštěvy problémové provincie v Bosně. Dne 28. června 1914 byl na královský pár spáchán atentát. Arcivévoda a jeho choť sice přežili bombový útok na kolonu vozů, vzápětí však podlehli střelnému zranění ze zbraně Gavrila Principa.¹ Jejich smrt vyvolala konflikt do té doby nepředstavitelných rozměrů. Přestože, útok byl učiněn s cílem získat nezávislost Bosny, Rakousko-Uherská vláda viděla v atentátu širší záležitost než pouze otázku samostatnosti Bosny. Rakousko-Uhersko totiž věc uzavřelo s tím, že Principálův gang spolupracoval se Srbskem. Mezi Rakousko-Uherskem a Srbskem totiž již delší dobu panovaly napjaté vztahy, které se zhoršily výsledkem tzv. Balkánských válek, kdy Srbsko anektovalo velkou část území a Rakousko-Uhersko se cítilo v ohrožení před růstem Srbska. Situaci taktéž nenapomohl ani fakt, že Rakousko-Uhersko mnoho let soupeřilo s Ruskem. Rusko jako slovanský stát mělo etnicky blíže k Srbsku. Vláda Rakousko-Uherska tak automaticky vyhodnotila Rusko jako spojence Srbska.²

Rok 1914 je spojován s konfliktem, který do té doby neměl obdoby – s první světovou válkou. Evropa se rozdělila na dva mocenské bloky: na jedné straně stálo Německo s Rakousko-Uherskem, Tureckem a Bulharskem, kterým se přezdívalo ústřední mocnosti; druhým blokem bylo Rusko, Francie, Anglie, Itálie a konečně i USA. O těchto zemích se společně hovořilo jako o tzv. dohodových mocnostech.³

Tento konflikt dal ale českým politickým silám možnost k realizaci moderních politických programů. Češi totiž již mezi 60. a 70. lety 19. století vyvíjeli značný tlak s cílem dosáhnout samostatnosti. Cesta k osamostatnění ale nebyla jednotná. Na našem území se totiž formovaly různé názorové směry, kterými se Česko mohlo vydat. Katolické politické strany zůstávaly u myšlenky monarchie, státoprávní politické uskupení vystupovaly jako silně protirakouské. Taktéž zde

¹ ROSS, Stewart. *Causes and Consequences of the First World War*. Evans Brothers, 2003, str. 6

² ROSS, Stewart. *Causes and Consequences of the First World War*. Evans Brothers, 2003, str. 7

³ VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny 3*. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3, str. 278

existovaly myšlenky (které zastával Tomáš Garrigue Masaryk) cílené na vojenský nezdar ústředních mocností.⁴

Tomáš Garrigue Masaryk je obecně vnímán jako největší osobnost českého zahraničního odboje. Své protirakouské myšlenky se nesnažil ani nikterak zakrývat, např. po svém odchodu do Ženevy roku 1915 přednesl svůj historicky první cizojazyčný politický projev, ve kterém Rakousku-Uhersku jménem národa českého vyhlásil válku. Tomáš Garrigue Masaryk taktéž stál u vzniku Českého zahraničního komitétu v Paříži, který se následně stal i záštitou odbojových společností působících mimo naše hranice.⁵ Tím jeho odpor k ústředním mocnostem a zejména vůči Rakousku-Uhersku zdaleka neskončil. Český zahraniční komitét se v průběhu roku přeměnil na Československou národní radu (dále jen „ČNR“), která se podílela a usilovala o vytvoření legií působících na území Francie. Tomáš Garrigue Masaryk se účastnil nespočtu formálních i méně formálních jednání se zástupci dohodových mocností, byl spoluautorem memoranda pro britského ministra zahraničních věcí E. Greye atp. Zároveň nutno zmínit, že Tomáš Garrigue Masaryk nezastával myšlenku samostatného demokratického státu. Až do roku 1917 totiž nepřemýšlel nad demokratickým zřízením, ale nad státem zřízeným s monarchistickým charakterem. Přestože v rámci jeho zahraničního politického působení můžeme vidět postupný odsun od této myšlenky, jasné rysy můžeme najít ještě například v memorandu pro francouzskou vládu z února roku 1916.⁶

Zásadní změnu v náladách české společnosti můžeme vidět ve vydání publikace nazvané Manifest českých spisovatelů z roku 1917. Dne 26. dubna 1917 byl totiž svolán sněm Říšské rady, který se měl konat 30. května 1917. Josef Kvapil tak přišel s myšlenkou vyjádřit názor české kulturní a vědní obce, a tak došlo k sepsání dokumentu, který podepsalo 222 umělců a vědců. První podepsal Manifest Alois Jirásek. Mezi podepsanými osobnostmi můžeme nalézt taktéž např. Elišku Krásnohorskou či Renátu Tyršovou.⁷

I přes zahraniční odboj měla česká domácí i zahraniční politická společnost za cíl pouze povolení otěží, kterými je Rakousko-Uhersko ovládalo. Právě Manifest

⁴ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4 str. 313

⁵ VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny 3*. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3, str. 280

⁶ VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny 3*. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3, str. 283

⁷ SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K–M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-602-6, str. 534

českých spisovatelů tento názorový proud zrušil a výrazně přispěl k radikalizaci společnosti, a to až u společnosti politické či široké veřejnosti. V politických rádcích začal být odmítán monarchistický typ zřízení a začaly se jasně formovat myšlenky vzniku parlamentní demokracie. Tento dokument zapůsobil na veřejnost zejména tím, že nevznikal pod taktovkou politických zástupců a bylo liché, zdali politici působili v zahraničním odboji, či se snažili zájmy českého národa více či méně hájit na parlamentní tribuně. Lidu dodalo odvalu, že tento dokument vznikl pod rukama umělců jako byl právě Alois Jirásek.⁸ Obsahem dokumentu bylo jasné vyzvání politických zástupců, jenž by měli usilovat o zastupování domácích zájmů a vytvoření takové Evropy, jejímž hlavním znakem bude demokracie.⁹ A to se skutečně stalo – Český svaz vystoupil 30. května 1917 před Říšskou radou a učinil prohlášení, kterým požadoval samostatnost zemí českých. Zároveň taktéž čeští poslanci u této příležitosti prostřednictvím Českého svazu učinili prohlášení, jímž žádali o spojení autonomních českých zemí se Slovenskem.¹⁰

Tlak ze strany českých politiků ani v následujících měsících neustával. Výrazné vyjádření myšlenky autonomie a zejména práva na sebeurčení učinili čeští státníci 6. ledna 1918. V tento den byl svolán sněm českých poslanců říšské rady. Poslanci cítili, jak státy ústředních mocností slábnou, načež bylo nutné již předběžně řešit a zamezit nekontrolované restrukturalizaci vnitřního uspořádání státu.¹¹ Právě v tento den byla přijata tzv. Tříkrálová deklarace. Jako nejzásadnější se jeví předposlední stať, kdy bylo prohlášeno: „*Národ náš se hlásí o tuto svou samostatnost, opíraje se o své historické právo státní a jsa všecek prodchnut vřelou touhou, aby ve svobodné soutěži s jinými národy svobodnými a v svém státě svrchovaném, plnoprávném, demokratickém, sociálně spravedlivém i na rovnosti všeho občanstva vybudovaném a v hranicích historických zemí a sídel svých a své větve slovanské přispěti mohl k novému velkému rozvoji lidstva, založenému na volnosti a bratrství přiznávaje v tomto státě národním menšinám plná, rovná práva národní.*“

⁸ POKORNÝ, Jiří. *Rada spisovatelů*. Česká Literatura 51 No. 3.str. 1, 2003

⁹ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4 vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4 str. 317

¹⁰ tamtéž

¹¹ CHARBURSKÁ, Miloš. *AGRÁLNÍ POLITIK FRANTIŠEK UDRŽOVAL V ROCE USTANOVENÍ ČESKOSLOVENSKA*, SCAENTIFIC PAPERS OF THE UNIVERSITY OF PARDUBICE, Faculty of Humanities, Series C, 2001

1.2 Národní výbor a ustavení československé vlády

Vznik Národního výboru je spojován s datem 13. července 1918. Již od počátku roku 1918 docházelo ke stále větší radikalizaci obyvatelstva. Vídeň totiž konstantně pokračovala v germanizační politice a zároveň zvyšovala stupeň spolupráce s Německem. To vedlo k vyburcování českých politiků, kteří postupně začali reorganizovat původní Národní výbor z roku 1916. V nově vzniklém Národním výboru byl zachován klíč k obsazení jednotlivých míst, který vzešel při posledních volbách do říšské rady z roku 1911.

V čele nově vzniklého Národního výboru, který byl ustanoven v Praze v Obecním domě výše uvedeného data, stanul K. Kramář. Kramářovým zástupcem se stal A. Švehla a V. Klofáč. Národní výbor z roku 1918 čítal přesně 40 členů. Pouze realisté a socialisté na ustanovující schůzi kompletně neobsadili jim dostupná volá místa. Ta nechali vyhrazená pro Masaryka (realisté) a Beneše (socialisté). Národní výbor se v prvních měsících své činnosti zaměřoval zejména na tvorbu struktury jednotlivých lokálních národních výborů, jež měly sloužit jako administrativně-právní orgány budoucího samostatného států. Taktéž Národní výbor vytvářel hospodářské rady, jejichž úkolem měla být distribuce zásob. V neposlední řadě taktéž připravoval funkčnost budoucích samosprávných i nesamosprávných úřadů, orgánů policejních a vojenských.

I přes velké očekávání obyvatelstva se Národnímu výboru podařilo splnit své poslání. Dne 28. října 1918 vyšly novinové články, informující o tom, že Rakousko-Uhersko je připraveno na jednání vedoucí k uzavření míru. Tato zpráva se do Českých novin dostala na základě nóty G. Andrassyho, jenž působil jako ministr zahraničí Rakousko-Uherska. V této nótě bylo taktéž připuštěno, že Rakousko-Uhersko počítá s jednáními, která budou vedena podle již dříve známých podmínek daných W. Wilsonem. Přední zástupci Národního výboru na tuto zprávu reagovali pohotově, stejně tak jako reagovalo obyvatelstvo Prahy. Na Václavském náměstí došlo k vyhlášení samostatného československého státu z řad zástupců Národního výboru. Ihned po tomto vyhlášení členové Národního výboru začali přebírat otěže z rukou úřadů, dříve působících pod taktovkou Rakouska. Národní výbor taktéž spěšně zorganizoval vojenské jednotky, složené zejména z dobrovolníků, které měly za úkol ubránit útoky vedené vojenským velitelstvím stále sloužící ve jménu Rakousko-Uherska. K přebrání úřadů došlo ze strany českého obyvatelstva velice rychle a začaly vznikat nové lokální Národní výbory, na jejichž přípravu se Národní

výbor v Praze zaměřoval v prvních měsících své činnosti. Ve dnech 28.–31. října 1918 došlo ke shodě členů Národního výboru s exilovými politiky na vzniku samostatného státu republikového zřízení a došlo k prvnímu prozatímnímu rozdělení ústavních funkcí. V následujících dnech se Národní výbor rozšířil o slovenské politiky.

Dne 14. listopadu 1918 došlo ke zvolení prezidenta T. G. Masaryka, jako prezidenta oficiálně vzniklé Československé republiky. Zároveň došlo ke jmenování vlády československé, čímž nově vzniklý československý stát vstoupil v život.

12

1.3 Washingtonská deklarace

Washingtonská deklarace je jedním z nejzásadnějších a nejzákladnějších dokumentů, které vznikly pod rukama zahraničního odboje. Washingtonská deklarace je též známá jako Prohlášení nezávislosti československého národa, kterou předal Masaryk americkému prezidentovi W. Wilsonovi dne 17. října 1918. V této deklaraci byly zformulovány základní principy budoucího demokratického státu, založeného na parlamentním systému. W. Wilson na předaný dokument reagoval velice pohotově a již následující den se obrátil na centrální mocnosti a Čechům a Jihoslovanům přislíbil samostatnost.¹³

Text samotného Prohlášení nezávislosti československého národa se skládá z důvodů, které vysvětlují, proč je pro československé občany nepřijatelné jakékoliv další setrvání pod nadvládou Rakousko-Uherska. Celý text Deklarace vychází z práva na sebeurčení. Dále státníci poukázali na staletí trvající vykořisťování obyvatelstva; odkazovali na „znásilnění Ústavy“; odmítali svatokrádežné tvrzení, že moc dynastie habsburské a hohenzollernské je původu božského; hovořili o „znásilnění“ Belgie, Francie, Srbska; vraždách desetitisíců občanů československé krve.

V povědomí obyvatelstva se již delší dobu vyskytovaly informace, že monarchie, snažící se o záchranu, bude přeměněna ve federaci, jež by se měla skládat ze čtyř států – státu německo-rakouského, státu jihoslovanského, státu ukrajinského a státu českého. Tyto informace se ukázaly jako pravdivé, když dne 16. října 1918

¹² SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, IV. svazek N–O*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-624-8, str. 136

¹³ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4 vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4 str. 319

vydal císař Karel I. císařský manifest, ve kterém skutečně tuto možnost navrhoval.¹⁴ Tento návrh byl ovšem pro politické představitele budoucího Československa nepředstavitelný. Právě proto i důrazné odmítnutí tohoto prohlášení bylo zahrnuto do textu Prohlášení nezávislosti československého národa. Rakousko-Uhersko bylo v této souvislosti v textu Deklarace označováno za nemorální politický útvar, jenž brání každému hnutí směřujícímu k demokratickému pokroku.

Pod textem Deklarace byly podepsáni Tomáš Garrigue Masaryk, Dr. Milan Štefánik a Dr. Edvard Beneš.

¹⁴ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4 str. 319

2. Stanovení hranic Československa po první světové válce

2.1 Konec první světové války

První světová válka je pohledem dnešních historiků hodnocena jako válka globální, která mobilizovala všechny dostupné zdroje. Po několika vítězstvích Německa na východní frontě sehrál nejdůležitější obrat ve vývoji války vstup USA do bojů v Evropě. Dne 8. srpna 1918 prorazila spojenecká vojska obranu linii Německa na západní frontě. Dezorientovaní Němci byli nuceni ustupovat mnoho kilometrů a za sebou zanechávali všechnu těžkou vojenskou techniku. Němci utrpěli opakovaně mnoho ztrát, a tak generál Erich Ludendorff doporučil císaři Karlu I. dne 29. srpna 1918 požádat o příměří.¹⁵

Ústřední mocnosti utrpěly velké ztráty i na balkánské frontě. Francouzská armáda společně s armádou Srbska přerušila spojení mezi armádami Bulharska a Rakousko-Uherska. Bulharsko bylo donuceno 28. září 1918 podepsat v Soloně příměří. Po vzoru Bulharska o dva dny později došlo ke kapitulaci Turecka, následovalo osvobození Srbska a Sarajeva, kde v podstatě došlo k vyvolání celé první světové války. Rakousko-Uhersko zůstávalo bojovat už jen na italské frontě. Pod vlivem událostí v Evropě ale došlo k rychlému rozpadu i zbytku vojenských sil Rakousko-Uherských armád. Rakousko-Uhersko postupně začalo uzavírat dohody o příměří, na všech úsecích, kde dříve válčilo. Zprávy se samozřejmě rychle roznesly a po takovéto vojenské porážce následoval rychlý a nezadržitelný pád monarchie.¹⁶

Nejdříve se Rakousko-Uhersko společně s Německem obrátily se žádostí o mír na prezidenta USA Woodrowa Wilsona. Obsahem jejich žádosti bylo zejména poukázání na tzv. čtrnáct bodů a zásada sebeurčení národů. Wilson žádosti vyhověl, což vyvolalo menší politické rozbroje mezi zástupci Velké Británie a Francie, neboť tento postup W. Wilson se zástupci těchto států nikterak nekonzultoval.

I přes jasný pád monarchie, tvorbu mnoha jednotných autonomních států odkazujících se na hesla o právu na sebeurčení, bylo nutné vyřešit otázku poválečného uspořádání na mezinárodní úrovni.

¹⁵ DEJMEK, Jindřich. *ZROD NOVÉ EVROPY*, Praha: Historický ústav AV ČR, v. v. i., 2011, ISBN:978-80-7286-0, str.23

¹⁶ DEJMEK, Jindřich. *ZROD NOVÉ EVROPY*, Praha: Historický ústav AV ČR, v. v. i., 2011, ISBN:978-80-7286-0, str.23

Jako nejvýznamnější takovéto jednání se jeví mírová konference z roku 1919, která se uskutečnila v Paříži. Výsledkem jednání bylo sepsání a podepsání mírových smluv a dalších dokumentů se státy, zastupujícími tehdejší ústřední mocnosti. Tyto mírové smlouvy jsou někdy označovány jako tzv. versailleský systém. Této mírové konferenci se zúčastnilo 27 zemí, včetně Československa. To si zastoupené Karlem Kramářem nárokovalo velké požadavky, které vycházely z historických území Čech, Moravy, Slezska včetně oblasti Těšínska. Čechoslováci si také nárokovali značný posun hranic směrem na jih Slovenska a připojení Podkarpatské Rusi. Takto ovšem nevypadá kompletní územní výčet, který si Čechoslováci nárokovali. Dále totiž žádali o připojení Vitorazska, části Valticka, Kladska, Hlučínska a Hlubčicka. Požadavkům Československa ale nebylo vyhověno bez dalšího, a naopak došlo k poměrně výrazné redukci nárokovaného území.¹⁷

Přestože Francie nároky Československa původně uznala, vážnost takového uznání, jak se později ukázalo, nebylo dostatečně závazné, jelikož finálně měly být územní nároky uznány až na mírové konferenci, což se ukázalo jako problém. K prvotním jednáním s Rakousko-Uherskem nebyli totiž přizváni zástupci Československa. Edvard Beneš následně ovšem využil svých schopností a známostí, a nakonec byl na následující schůzi mezi mocnostmi přizván. Jednalo se o poměrně zásadní privilegium, neboť byl jediným zástupcem z nově vzniklých států, který byl přizván na toto jednání. Na tomto jednání Beneš předal zástupcům spojeneckých států dvě memoranda. V těchto memorandech důrazně upozorňoval na hrozící bolševismus, který podle něj mohou zastavit pouze Češi. Poukazoval na připravenost celé domácí administrativy, dobré potravinové zásoby Česka, které jsou za jistých podmínek připraveni přerozdělovat do ostatních zemí, pokud by bylo vyhověno územním nárokům. Beneš taktéž v memorandech uvedl: „*Češi musí vojensky úplně obsadit Slovensko ... jedině Češi mohou zastavit bolševism.*“ Dále tvrdil, že: „*udržeti v každém případě spojení mezi spojenci a Čechy přes Terst a Prešpurk.*“ Zde Beneš poukazoval na myšlenku vytvoření koridoru, který by od sebe odřízl Německo a Maďarsko. Tím by došlo k znemožnění připojení Německa a Rakouska. Dále si ve svých prohlášeních nárokoval Bohumín a Těšín.¹⁸

¹⁷ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4, str. 329

¹⁸ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny Koruny české Sv. XIII 1918 – 1929*. 1. vydání. Litomyšl: Paseka, 2000, ISBN: 80-7185-328-3, str. 30

2.2 Země Koruny České, vyhlášení samostatnosti a právní kontinuita

Země Koruny české – Království české, Moravské makrabství a Vévodství slezské – byly v souladnosti s prosincovou ústavou z roku 1867 součástí Předlitavska. Předlitavsko bylo jeden ze dvou států v teritoriu Habsburské říše (druhým bylo Zalitavsko), jež společně tvořily dvojčlennou reálnou unii, která vedla společnou politiku ve věcech zahraničních, finančních i vojenských.¹⁹ Po konci války roku 1918 tak došlo mimo rozpad Rakousko-Uherska i k rozpadu reálné unie. Rozpad Rakousko-Uherska dal ale možnost vzniku nových zemí – Maďarska, Rakouska, Československa a dalších. Tento rozpad a vznik nových samostatných států byl velice důležitý z pohledu válečných reparací. Rakousko totiž veřejně prohlašovalo, že účast na reparacích by měly nést všechny státy podle stejného dílu. Proti tomu se samozřejmě ostře vymezovaly nově vzniklé státy jako Československo, Jugoslávie, Polsko či Rumunsko.²⁰ Nakonec ale byl tento spor urovnán v neprospěch Rakouska a Maďarska. Ostatní státy se na náhradě válečných reparací nemusely účastnit. Československo ovšem při svém vzniku muselo rychle řešit jeden závažný problém.

Dne 28. října 1918 se rozhodl Národní výbor jednat, na základě doručených zpráv z Vídně, o přijetí podmínek příměří. Obyvatelé Prahy vyšli do ulic a vyhlášovali samostatnou Československou republiku. To nezůstalo bez odezvy – po vzoru Pražanů začali podobná hesla prohlašovat i obyvatelé menších měst a vesnic. Národní výbor z obav před rozvášněným davem byl donucen jednat s co nejrychlejší reakcí. Právě proto, ještě toho dne, byl plénem Národního výboru (za přímé reprezentace slovenského národa v podobě V. Škrobára) přijat návrh A. Rašína zákon o zřízení samostatného československého státu – zákon č. 11/1918 Sb. z. a n.²¹ Hlavním smyslem tohoto zákona bylo, aby byla zachována právní kontinuita, jak sám konstatoval A. Rašín: „*Základním tímto zákonem mělo být zamezeno, aby*

¹⁹ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrd, 2005, str. 65

²⁰ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrd, 2005, str. 66

²¹ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4 vyd. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4, str. 319

nenastal bezprávní stav, aby se celá státní správa nezastavila a aby se 29. října pracovalo déle, jako by revoluce nebyla.“²²

Tímto zákonem došlo k převzetí tehdejšího právního řádu včetně veřejného spravování podle rakousko-uherského modelu. Rakouský i uherský model správy byl v mnoha směrech značně odlišný, a tak přijetím tohoto zákona bylo přistoupeno k částečné dvoukolejnosti veřejné správy. Kontinuita sice byla zachována, ale političtí představitelé si byli vědomi nedostatků, které přijetí recepčního zákona přináší. Jejich hlavním úkolem v prvních dnech po konci války bylo vytvořit takový zákon, který by byl považován za základní, ústavní a který by dal nově vzniklému Československému státu jasný směr, jakým bude stát fungovat. Výsledkem tohoto úsilí bylo přijetí prozatímní ústavy ze dne 13. listopadu 1918, která byla publikována pod číslem 37/1918 Sb. z. a n., přijatá plénem Národního výboru.²³ Tato prozatímní ústava měla k dokonalosti daleko, např. nikde nebylo explicitně vyjádřeno státní zřízení v podobě republiky a republikánská forma státu se dovozovala na základě interpretací jednotlivých ustanovení. Tvorba a práce na novém základním zákonu byla významnou a intenzivní činností politických zástupců Československa. V roce 1919 došlo hned ke dvěma novelizacím prozatímní ústavy. Došlo k omezení pravomocí parlamentu, zvýšení počtu poslanců, zesílení pravomocí výkonných orgánů atd. Takto novelizovaná ústava platila až skoro do začátku března 1920, kdy došlo k přijetí nové ústavy.²⁴

2.3 Rozdělení území po první světové válce a „Nová Evropa“

Hranice poražených států byly stanoveny postupně. Docházelo k uzavírání velkého množství mezinárodních mírových smluv. Tím došlo k určení hranic poražených států i jejich sousedů. Pro Československo měly nejzásadnější význam tyto smlouvy:

- Versailleská mírová smlouva z roku 1919,
- Saint-germainská smlouva z roku 1919,
- Trianonská smlouva z roku 1920,

²² RAŠÍN, Alois, RAŠÍN, Ladislav, ed. Paměti dr. Aloise Rašína. 2. vyd. Brno: Bonus A, 1994, 229 s. ISBN 8090169341.

²³ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra. *Meziníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, ISBN: 978-80-7380-251-6, str. 129

²⁴ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4 vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4 str. 322

- Sèverská smlouva z roku 1920.

Pro všechny tyto mírové smlouvy bylo charakteristické, že stanovení státních hranic bylo relativně obecné. Ke konkrétnímu vyměření hranic byly určeny tzv. delimitační komise, jež se skládaly ze zástupců sousedících zemí. Drobnější změny hranic byly ponechány na dohodách zúčastněných států.²⁵

2.4 Versaillská mírová smlouva

Versaillská mírová smlouva je po ratifikaci publikována jako zákon č. 217/1921 Sb. Její zásadní význam mimo jiné tkví v tom, že na základě této smlouvy vznikla tzv. Společnost národů, jejímž signatářem bylo mimo jiné i Československo.

Přestože vítězné státy měly podepsání mírové smlouvy s Německem za nejdůležitější otázku k řešení, nemohly se vyvarovat dalších otázek, které se nesporně k podepsání mírové smlouvy s Německem vázaly. Jednalo se zejména o určení hranic; německé hranice totiž zasahovaly do zájmů Rakouska, Francie, Lucemburska, Belgie či Dánska, dále taktéž zasahovaly do zájmů polských i československých.²⁶ Stanovení německých hranic se věnuje celá část II. nazvaná Hranice Německa. V této části je největší pozornost věnována stanovením společných hranic mezi Polskem a Německem. Ke stanovení hranic Německa s Československem ve své části II. článku 6. mírová smlouva udává:

„Hranice z 3. srpna 1914 mezi Německem a Rakouskem od svého styčného bodu s bývalou správní hranicí, oddělující Čechy a Horní Rakousy, až k severnímu bodu výběžku bývalého rakouského Slezska, ležícímu asi 8 km východně od Prudniku (Neustadt)²⁷.“

Francie a Belgie, jako státy vítězné, považovaly za nejdůležitější otázku vznik již výše uvedené Společnosti národů, resp. zajištění dostatečné bezpečnosti před znovuvzkříšením německého vojenského potenciálu. Tohoto cíle mělo být dosaženo jednak tím, že bude Německo omezeno ve zbrojním průmyslu, dále tím, že

²⁵ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4 vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4 str. 329

²⁶ DEJMEK, Jindřich. *ZROD NOVÉ EVROPY*, Praha: Historický ústav AV ČR, v. v. i., 2011, ISBN:978-80-7286-0, str.26

²⁷ Mírová smlouva č. 217/1921 Sb., mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

dojde k demilitarizaci oblasti Porýní, a konečně vojenskou okupací části Německa – Wilson a Lloyd se shodli na patnáctiroční okupaci levého břehu řeky Rýn. ²⁸

Co se týká Československa, Německo plně uznalo nezávislost Československa na takovém území, na kterém se utvořilo. Taktéž mělo dojít k vrácení území obývané Rusíny na jihu od Karpat a Německo právoplatně uznalo hranice Československého státu tak, jak byly určeny spojenci a dalšími zainteresovanými státy. ²⁹

Klíčový význam pro československý stát můžeme spatřovat v tom, že výše popsaným uznáním hranic Německem došlo k uznání takových hranic, které odpovídaly historickým hranicím Čech, Moravy a Slezska i přes to, že v některých regionech bylo obyvatelstvo z valné většiny tvořeno německým obyvatelstvem. Zástupci Československa vnímali výsledky mírových jednání velice pozitivně, neboť zůstala zachována hranice v oblasti Aše a Frýdlantského výběžku. Takovýto výsledek delegace působící na mírové konferenci původně neočekávala. Z historického určení hranic se vymykala pouze jedna oblast. Jednalo se o oblast Hlučínska, která historicky patřila k Německé říši, a která nově připadla Československu. Československo naopak neuspělo ve svých snahách, jejichž cílem bylo plné získání Hlubčicka a Kladska. Územní zisk Hlučínska se v následujících letech ukázal částečně jako pyrrhovo vítězství. O toto území totiž v následujících letech probíhaly časté spory mezi Československem a Polskem, kdy vlivem situací docházelo i ke krvavým srážkám. Tento zisk se taktéž projevil na základě čl. 254 Versaillské smlouvy. Podle tohoto článku byla státům, jimž připadla část německého území stanovena povinnost převzít i část německého dluhu. Pro Československo se naštěstí nejednalo o velkou část dluhů, neboť území Hlučínska bylo malého rozsahu. ³⁰

2.5 Saint-Germainská smlouva

Tato smlouva byla podepsána Rakouskem a dalším sedmadvaceti státy v Château Neuf v Saint-Germain-en-Laye jihozápadně od Paříže dne 10. září 1919. Touto smlouvou došlo k oficiálnímu uznání hranic sjednaných na mírové konferenci ve Versailles. Datum 10. září 1919 je považováno za oficiální den ukončení

²⁸ DEJMEK, Jindřich. *ZROD NOVÉ EVROPY*, Praha: Historický ústav AV ČR, v. v. i., 2011, ISBN:978-80-7286-0, str.28

²⁹ DEJMEK, Jindřich. *ZROD NOVÉ EVROPY*, Praha: Historický ústav AV ČR, v. v. i., 2011, ISBN:978-80-7286-0, str.29

³⁰ SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K–M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-602-6, str. 744

válečného stavu s Rakouskem. Tato smlouva se stala základním pramenem pro určení československo-rakouských hranic.

Na základě této mírové smlouvy bylo Rakousko uznáno jako právní nástupce bývalé monarchie rakousko-uherské. Rakousko se snažilo po vzoru Československa o získání statusu nově vzniklého státu, neboť se obávalo požadavků, které by mohly uplatnit ostatní státy v rámci válečných reparací. To se podařilo Rakousku pouze částečně, neboť dle článku 88. Saint-Germainské smlouvy bylo uznáno jakožto samostatný, nezávislý a autonomní stát, nicméně zůstávalo platit, že Rakousko je právním nástupcem bývalé monarchie. Tomu se Rakousko nakonec nevyhnulo, když dle článku 177 byla explicitně vyjádřena jeho odpovědnost. Přestože došlo k tomuto výslovnému vyjádření, hned v následujícím článku bylo řečeno, že zdroje Rakouska nemají způsobilost k tomu, aby jimi byly uhrazeny škody vzniklé v důsledku první světové války. V následujícím období pak dokonce došlo k prominutí povinnosti hradit škody.³¹

V květnu 1919 přijela do Paříže rakouská delegace, v jejím čele byl doktor K. Renner. Rakouská delegace odcestovala na jednání s tím, že měla v úmyslu ponechat si všechny bývalé regiony nacházející se na území původní monarchie. Jednalo se zejména o regiony nacházející se na území Čech, Moravy a Rakouského Slezska. Dne 2. června 1919 obdržela delegace návrh mírové smlouvy – delegace tento návrh ovšem obratem zamítla. V tomto návrhu byl totiž formálně zakotven zákaz spojení Rakouska a Německa. Při druhém návrhu (kterýžto taktéž nebyl ze strany delegace přijat) znění smlouvy došlo navíc k rozšíření požadavků Rakouska o územní nároky v západním Maďarsku. Konečný návrh byl předán rakouské delegaci dne 2. září 1919. Zásadní změnou oproti předcházejícím návrhům bylo to, že došlo ke změně znění smlouvy, týkající se otázky maďarských regionů, ve prospěch Rakouska.³²

Rakousku bylo na základě této smlouvy zakázáno spojení s Německem. Pokud by k takovému spojení mělo přeci jen dojít, Saint-Germainská smlouva jej podmiňovala předchozím souhlasem Rady Společnosti národů. Na základě této smlouvy bylo taktéž Rakousku zakázáno mít na svém území všeobecnou brannou povinnost. Saint-Germainská mírová smlouva čítala 381 článků. Do této smlouvy

³¹ SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K–M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-602-6, str. 736

³² HASLINGER, Petr. Saint-Germain, Treaty of, in: 1914-1918-online. *International Encyclopedia of the First World War.*, 2016 Berlin: Freie Universität.

bylo vtěleno stanovení horní hranice počtu vojáků profesionální armády na 30 000 mužů. Rakousku bylo uloženo zaplacení válečných náhrad, jejichž výši měla určit zvláštní komise ustanovená spojeneckými státy. Do znění smlouvy se taktéž dostala ustanovení týkající se Společnosti národů.³³

Významnými články ve vztahu k Československu jsou zejména čl. 27 odst. 6, čl. 28–35 a dále čl. 53–58.

Čl. 27 odst. 6, čl. 28–35 se nacházejí v Části II jež nese název Hranice Rakouska. Právě v této části jsou upraveny hranice Rakouska ve vztahu k rakouským sousedům. Označení Politické klausule evropské nese Část III a čl. 53–58 se nachází v Oddíle III, jenž je pojmenován jako Stát československý.

Pro československý stát se jednalo o velice podstatnou smlouvu, na jejímž základě byly určeny československo-rakouské hranice. Při vyjednávání této smlouvy byl použit podobný klíč jako při jednání ve Versailles, kdy se vycházelo z historických hranic tvořených územím Čech a Moravy. Přestože Československu se bez dalšího nepodařilo realizovat svůj plán na prosazení větších územních zisků, i tak je nutné konstatovat, že v případě, kdy skutečně došlo k odchýlení od historických hranic, vždy tomu tak bylo ve prospěch Československa. Československo tak nad historické hranice získalo území okolí Valtic a Úval. Územími, o které Československo usilovalo a jež se nepodařilo získat, byla území okolo města Laa an der Thaya, města Petronell a další menší oblasti, které se nacházejí v pohraničních regionech.

Jak již bylo výše uvedeno, Saint-Germainská smlouva byla podepsána dne 10. září 1919. Mezinárodní platnosti nabyla ovšem až skoro o rok později, tj. dne 16. července 1920. Do té doby nebyla ustanovena žádná československo-rakouská delimitační komise, přestože na základě této smlouvy určena být měla. K jejímu ustanovení došlo až dne 22. července 1920. Rakousko se totiž ještě před nabytím účinnosti snažilo o vyjednání hraničních změn s Československem. Československo se těmito návrhům na změnu území nijak zvlášť nebránilo. Zásadní podmínkou Československa pro případné územní změny byla ovšem následná náhrada v podobě jiného území.³⁴

³³ DEJMEK, Jindřich. *ZROD NOVÉ EVROPY*, Praha: Historický ústav AV ČR, v. v. i., 2011, ISBN:978-80-7286-0, str.114

³⁴ SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K–M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-602-6, str. 737

Předmětem jednání mezi Československem a Rakouskem se staly zejména úpravy v okolí Valtic a Úval. Rakousko si tato území nárokovalo a na oplátku nabízelo Československu vybudování železniční dráhy ze Selce do Lednice. Československo k tomuto návrhu nezastávalo negativní postoj a bylo dokonce připraveno nabídku přijmout. Ze strany Československa ovšem zaznívala podmínka, kterou představovala územní náhrada v podobě nabytí nových území od Rakouska, nacházejících se jižně od Břeclavi. Z těchto jednání nakonec sešlo, neboť Saint-Germainská smlouva nabyla účinnosti.³⁵

V následujících letech se ale začaly značně projevovat problémy, které vznikly změnou území v souvislosti se Saint-Germainskou smlouvou. Proto roku 1921 započala nová jednání, z nichž vzešla smlouva, nazvaná jako Úmluva mezi republikou Československou a republikou Rakouskou o vedení rakousko-československé hranice a některých souvisejících otázkách. Tato smlouva dokázala efektivně vyřešit řadu problematických otázek místního charakteru, jež Saint-Germainská smlouva neupravovala. Zároveň ale třeba zmínit, že tato smlouva ve skutečnosti nezakládala novou úpravu státní hranice Československa, neboť v otázce hranic v zásadě pouze potvrzovala znění Saint-Germainské smlouvy.

Tato úmluva byla publikována pod č. 288/1922 Sb. z. a n. K podpisu této úmluvy došlo v Praze dne 10. března roku 1921. Následující rok dne 6. června nabyla tato úmluva mezinárodní působnosti. Přestože k podpisu této úmluvy došlo v roce 1921, i nadále působila československo-rakouská delimitační komise, ustanovená dne 22. července 1920 (viz výše). Svoji činnost zakončila tato komise dne 31. května 1923, kdy došlo k jejímu rozpuštění. Ještě předtím ale vydala protokol (19. května 1923), v němž mapovala výsledky své činnosti.

³⁵ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrd, 2005, str. 101

2.6 Válka s Maďarskem a Trianonská mírová smlouva

V období těsně po válce se situace s Maďarskem vyvíjela pro Československou republiku velice špatně. Maďarsko, které vzniklo jako stát sovětského typu, bylo pro Československo jako sousední zemi velice nebezpečné. Francie jako jediná z vítězných velmocí prosazovala názor, že by měl být proti Maďarsku proveden vojenský zásah. To ovšem mocnosti odmítaly ze strachu před šířením francouzské hegemonie. Prezident Wilson na to konto uvedl, že spory o stanovení hranic s Maďarskem není možné řešit silou vojenskou, nýbrž silou diplomacie. Kramář a Beneš ovšem takovéto stanovisko zcela nesdíleli, a proto dne 25. března 1919 požádali prostřednictvím memoranda adresovaného Clemenceuovi, aby československé armády mohly obsadit vlakové spoje s Podkarpatskou Rusí i samotnou Podkarpatskou Rus. Dne 16. dubna zaútočilo proti Maďarsku Rumunsko a o 11 dní později se k postupu proti Maďarsku připojilo i Československo. Československo při svém postupu ovšem překročilo meze oprávnění, které Československu udělil maršál Foch, když vstoupilo až do salgótarjánské uhelné pánve. Francouzský premiér se zastal postupu Československa. Byl ovšem jediným představitelem velmocí, kdo se Československé republiky zastal; Spojené království, Itálie i USA ovšem odsoudily celé tažení ČSR i Rumunska proti Maďarsku, neboť i takovému vojenskému výpadu právě zbylé 3 mocnosti neudělily souhlas. Dne 10. června 1919 sdělil Wilson Benešovi, že jejich státy jsou viněny z rozpoutání násilí ve východní části Evropy. Beneš následně Masarykovi adresoval dopis, ve kterém postoj Wilsona důrazně odmítal.³⁶

Tou dobou ovšem v Evropě skutečně stoupalo napětí, a to zejména mezi Francií a Itálií, mezi nimiž figurovalo Československo, vojensky spřízněné s Francií. Této napjaté a nestabilní situace následně využili Maďaři, když 20. května 1919 vystoupili do ofenzívy, která v následujících deseti dnech přerostla v útok na slovenské území Československa. Maďarům se podařilo obsadit rozsáhlou část Slovenska – východ a jih. Maďarské síly nepřestávaly v útoku polevovat, neboť v červnu toho roku dosáhly maďarské armády až hranic Polska. V tomto postupu vojenských sborů Maďarské republiky rád viděli někteří příležitost uspokojit svoji mocichtivost. Čech A. Janoušek dne 16. června 1919 v Prešově za podpory Maďarů

³⁶ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny Koruny české Sv. XIII 1918 – 1929*. 1. vydání. Litomyšl: Paseka, 2000, ISBN: 80-7185-328-3, str. 68

vyhlásil samostatnou Slovenskou republiku rád. Zástupci Dohody už ale nemohli nečinně přihlížet vyvíjející se situaci. Československá armáda, podpořená personálními i materiálními prostředky z Francie, připravovala důrazný protiútok. Dohoda na to konto vyzvala všechny zúčastněné státy k okamžitému přerušení veškerých bojů a zároveň důrazně nařídila respektování hraničních ujednání vyplývajících z mírových dohod. Maďarské oddíly se od 24. června 1919 začaly stahovat ze slovenského území.

Pro Československo se ukázalo jako velké štěstí, že o hranicích bylo rozhodnuto Velkou čtyřkou již 13. června 1919. Sám Beneš ve svých projevech na jednu stranu prohlašoval, že boje považuje za velký nezdár, který pouze ubírá na prestiži nově vzniklému státu, zároveň ale dodával, že je skutečně dobře, že o hranicích bylo rozhodnuto dříve, než skutečně došlo ke konci bojů.

Jak bylo výše uvedeno, hranice byly uznány Velkou čtyřkou 13. června. Nutné ovšem k tomuto zmínit, že ještě 11. června byla demarkace mezi Československem, Maďarskem a Rumunskem zpochybňována z úst Wilsona.³⁷

Dne 14. června 1919 došlo k definitivnímu stanovení hranic mezi Československem, Maďarskem a Rumunskem³⁸. Některá část Československých zástupců toto přijetí vnímala velice rozpačitě – viz jednání A. Janouška nebo dopis sepsaný Markovičem adresovaný Šrobárovi, ve kterém uváděl:

*„Posielam opisy všetkých troch. Niet z nich radosti. Maďari sa vyzývajú, aby odišli na svoje hranice a nám sa ukladá, aby sme ich pri tom nijakovsky nerušili a ich hraníc za žiadnu cenu neprestúpil.“*³⁹

Dále v dopise uváděl:

*„Ak Maďari budú ustupovať pomaly, nesmieme ich pohnať, ale musíme práve tak pomaly za nimi. Ak nebudú ustupovať, to pravdepodobne ich budú pohnať notami z Paríža. Každá se bude pripravovať dva týždne. Slovom akoby Maďari boli spojenci a my nepratelia Dohody. Naučenie pro budúcnosť.“*⁴⁰

Československo se své snahy o rozšíření území nevzdávalo, nicméně neseptkávalo se s velkými úspěchy svých snah. Na začátku srpna toho roku přiznala mírová konference Československu tzv. „predmostie v Petržalke“.

³⁷ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny Koruny české Sv. XIII 1918 – 1929*. 1. vydání. Litomyšl: Paseka, 2000, ISBN: 80-7185-328-3, str. 69

³⁸ DEJMEK, Jindřich. *ZROD NOVÉ EVROPY*, Praha: Historický ústav AV ČR, v. v. i., 2011, ISBN:978-80-7286-0, str.38

³⁹ MARKOVIČ, I. *List Markoviča Šrobárovi*. Bratislava: Slovenský národný archív, OF., 15. 6. 1919

⁴⁰ Tamtéž

Ač se může zdát, že touto aktivitou Dohody byly územní spory mezi Československem, Maďarskem a Rumunskem zažehnány, opak je pravdou. V následujících měsících totiž probíhala četná jednání. Maďarsko si totiž ve svých projevech i nadále nárokovalo velkou část území, která byla přiřknuta Československu a Rumunsku. Beneš se z tohoto důvodu obrátil na zástupce Francie, Jugoslávie, Anglie i Rumunska a důrazně se odvolával na určení hranic z června 1919. Beneš s podporou Československé vlády dokonce požadoval úplné vyloučení případné diskuze o změnách území ve vztahu k Maďarsku při jednáních Maďarska v Paříži.

Dne 4. června 1920 byla pak v paláci Velký Trianon ve Versailles podepsána Trianonská mírová smlouva. Tato smlouva měla pouze deklaratorní povahu, neboť při stanovení hranic vycházela z rozhodnutí Velké čtyřky ze 13. 6. 1919. Trianonská smlouva nese v našem právním řádu označení jako Mírová smlouva č. 102/1922 Sb., mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Maďarskem, Protokol a Deklarace (Trianon). Tato smlouva je rozdělena do čtrnácti částí označených římskými číslicemi. O hranicích Maďarska hovoří pak zejména část II. nazvaná jako HRANICE MAĎARSKA. Vymezení hranic ve vztahu k Československu nalezneme právě v této části, čl. 27, odstavec 4. Československo podpisem této smlouvy oficiálně získalo Podkarpatskou Rus a velkou část Slovenska. Maďarský parlament byl pod velkým tlakem. Nakonec smlouvu ratifikoval 13. listopadu 1920 a z mezinárodního hlediska byla tato smlouva platná od 26. června 1921.⁴¹

Maďaři na základě této smlouvy uznali existenci a autonomii Československa. Taktéž touto smlouvou byla uznána autonomie Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Maďarsko vnímalo podpis této smlouvy jako velkou prohru tehdejší diplomacie, neboť podpisem této smlouvy došlo oficiálně k velkým územním ztrátám, jež původně náležely k uherskému území. Československu sice nebyla přiřznána všechna nárokováná území, nicméně i tak od Maďarska získala významnou část území. Zásluhou této smlouvy získalo Československo přístup k řece Dunaj z Žitného ostrova. Jednalo se o důležitý územní zisk, neboť tím Československo vlastnilo přístup k Dunaji jednak z Bratislavy a jednak právě z Žitného ostrova. S územními zisky ovšem souvisely i problémy. Potíže byly spatřovány v náhradách, které byly Maďarsku uděleny k zaplacení, na nichž se mělo účastnit Československo jakožto nový vlastník původních uherských území. Tento problém byl řešen v článku 191 Trianonské smlouvy, kde bylo stanoveno, že veškerý majetek

⁴¹ DEJMEK, Jindřich. *ZROD NOVÉ EVROPY*, Praha: Historický ústav AV ČR, v. v. i., 2011, ISBN:978-80-7286-0, str.54

maďarské vlády, který se nachází na území československém, připadá Československu, a Československo je právě z tohoto majetku povinno účastnit se na válečných reparacích. Dalším neméně významným problémem byl problém národnostní. Většina území, která byla získána na základě této smlouvy, byla obývána maďarským obyvatelstvem. Tito lidé se stali obyvateli Československa, třebaže to bylo proti jejich vůli.⁴²

I z těchto důvodů byla ustanovena delimitační komise, jež vznikla roku 1921. Tato komise na československo-maďarské hranici působila dlouhé čtyři roky, což nasvědčuje tomu, jak náročnou prací musela komise vykonávat. Její činnost byla ukončena roku 1925.⁴³

2.7 Poválečné spory o území s Polskem

K setkávání exilových představitelů budoucího Polska i Československa docházelo prokazatelně již za války. Z těchto setkání jsou pevně zaznamenána např. „výměna názorů“ mezi Edvardem Benešem a Romanem Dmowským z hotelu Marabeau nacházejících se v Paříži ze dne 18. dubna 1916; setkání Masaryka a Dmowského z Londýna z roku 1916 kdy oba exiloví zástupci našli společný cíl, kterým mělo být rozbití Rakousko-Uherska; v polovině roku 1918 v New Yorku se setkal Masaryk s Dmowským a Pedarewským. I přestože při setkávání tehdejších exilových zástupců byla více než jasná shoda o spolupráci ve snahách rozbití Rakousko-Uherska, při společných jednáních již v této době rezonovala otázka budoucího územního rozdělení, a to zejména území Horního Slezska, Těšínska a Halliče. K vážnějšímu rozhovoru na téma stanovení hranic československých a polských se sešli představitelé obou národů v Praze při příležitosti Májových oslav roku 1918. Zástupci obou států se dostali do řešení otázek zejména oblasti hranic Těšínského Slezska, severní část Trenčínské župy a části Oravské a Spišské župy. Českoslovenští představitelé zastávali výrazně jiný názor než zástupci polského státu. Čechoslováci požadovali rozdělení území v oblasti Těšínska podél řeky Visly, zatímco zástupci Polska měli v plánu svěřit rozhodnutí této věci smíšené komisi. Z pohledu Československé strany byla otázka Těšínského Slezska vyřešena již mnohem dříve – Kramář už roku 1914 ve svém návrhu Ústavy pro České carství

⁴² SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K–M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-602-6, str. 740

⁴³ *Tamtéž*

totiž předpokládal Těšínsko za součást carského území. Kramář, který se jednání účastnil i při zmíněných Májových oslavách, ze svých požadavků odmítal ustoupit. K názorům Kramáře se připojil po válce i Beneš, který uváděl právě řeku Vislu jako hranici, která umožňovala Československu hospodářské spojení s Polskem jako takovým, Varšavou, a nakonec vlastně i s Baltským mořem.⁴⁴

Hlavní důvod územních sporů s Polskem můžeme hledat u obou stran již za války. Českoslovenští i polští zástupci působící v exilu měli totiž otázku rozdělení území řešit mnohem dříve, než začalo docházet ke konfliktům po konci války. Tento stav, kdy strany nedokázaly najít komfortní řešení se ukázal jako zásadní problém. Zejména na území sporného Těšínského Slezska po pádu Rakousko-Uherska došlo až ke známkám anarchie, neboť oba státy si jej nárokovaly a nedokázaly najít kompromis. Beneš situaci popisoval až tak závažně, že hovořil o tom, že si osvobozené národy jdou po krku, jsou zlí a řinčí šavlemi. Příklady je více než pouze anarchistické chování obyvatel nacházejících se na území Těšínského Slezska, např. dne 30. října 1918 se pokusila polská delegace přivlastnit si radnici v Polské Ostravě pro Polsko. Obdobnou situaci můžeme hledat ve městě Hrušov nacházející se severně od Polské Ostravy. Nadále však zůstávaly nejvyostřenější územní spory právě na území Těšínského Slezska.⁴⁵

Průběhem roku 1918 a začátkem roku 1919 situace i nadále eskalovala – Poláci Těšínsko obsadili a vyhlásili volby v jeho obvodu. Čechoslováci posílení návratem vojenských jednotek ze zahraničí dne 23. ledna 1919 zažádali o vyklizení oblasti a následně začalo obsazování Těšínska československými oddíly. Českoslovenští představitelé poněkud špatně načasovali zahájení obsazování území, neboť od 22. ledna toho roku se konala mírová konference a prezident Wilson učinil důrazný projev, ve kterém žádal, aby nedocházelo k řešení územních sporů formou násilí. Jen zásluhou nátlaku států dohody trvala tato válka pouhých sedm dní a nese označení sedmidenní válka.⁴⁶

Po ukončení sedmidenní války došlo 3. února 1919 ke schválení demarkace, která vyplývala lépe pro Čechoslováky, neboť jim ponechala důlní oblasti. Zároveň se ale Československu nepodařilo získat železnici přes Bohumín vedoucí do Čadce,

⁴⁴ JELÍNEK, Petr. *ZAHRANIČNĚ-POLITICKÉ VZTAHY ČESKOSLOVENSKA A POLSKA 1918 – 1924*. 1. vydání, Opava: Matice Slezská, 2009, ISBN: 978-80-86887-12-8, str. 14

⁴⁵ JELÍNEK, Petr. *ZAHRANIČNĚ-POLITICKÉ VZTAHY ČESKOSLOVENSKA A POLSKA 1918 – 1924*. 1. vydání, Opava: Matice Slezská, 2009, ISBN: 978-80-86887-12-8, str. 16

⁴⁶ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny Koruny české Sv. XIII 1918 – 1929*. 1. vydání. Litomyšl: Paseka, 2000, ISBN: 80-7185-328-3, str. 45

s čímž Beneš projevil svůj nesouhlas. Argumentoval tím, že Československu byl zasazen „historický úder“ vůči československým hranicím.⁴⁷

I přes schválení demarkace byla situace okolo československo-polských hranic nadále pomyslným doutnákem ve střední Evropě. Situace totiž byla i nadále extrémně vrtkavá. Ve zmiňované oblasti docházelo častokrát někdy až k šestidenním stávkám polských horníků; sporné části území pravidelně navštěvovaly komise (např. „La Commission den contrôle“ v čele s francouzským generálním konzulem Basile Grenardem). Čechoslováci taktéž dlouhou dobu odmítali a dokonce až ignorovali výzvy o stažení svých vojenských jednotek. Ke zlepšení situace nenapomáhalo ani skoro až provokativní jednání ze strany Československa (např. když byl 24. února 1919 plukovník Šnejdárek jako zvláštní vyslanec vyslán do Varšavy. Šnejdárek totiž ještě pár dní předtím byl velitelem československých jednotek při obsazování území). K výše zmíněným stávkám docházelo např. z důvodu neuskutečněných uhelných dodávek, které byly Polsku přislíbeny a z toho důvodu stávkovali polští horníci. Když začaly být dodávky plněny a polští horníci přestali stávkovat, začali stávkovat horníci českoslovenští.

Velmoci se snažily předejít válce všemi dostupnými způsoby. Za tímto účelem došlo několikrát k ustanovování komisí, které byly složeny ze zahraničních představitelů a nad klidem zbraní v dané oblasti dohlíželi dohodoví důstojníci.

Zásadním projevem vůle obou států bylo souhlasné stanovisko s konáním plebiscitu, na kterém se shodly oba státy v září 1919. Komise někdy označovaná jako „Mezispojenecká plebiscitní komise“ dorazila do Těšínska 30. ledna 1920.⁴⁸ Při tvorbě plebiscitu Československu velice pomohla špatně se vyvíjející situace na východní frontě, neboť polská armáda byla donucena k ústupu. Zároveň hrozilo nebezpečí rozšiřování bolševismu do Polska. Velmoci si této hrozby byly vědomy, a právě proto žádaly oba zúčastněné státy k rychlému vyřešení sporu v arbitráži do 15. července 1920. V případě, že by se strany odmítly arbitráže zúčastnit, došlo by k rozhodnutí formou plebiscitu dne 25. července 1920. Československo mělo na výběr: buďto se se smířit s tím, že nezíská celé požadované území, anebo přenechá věc rozhodnout komisi, což by mohlo být pro Československo výrazně riskantnější. Nakonec se oba zúčastněné státy sešly v Spa nacházejícím se v Belgii a projevíly

⁴⁷ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny Koruny české Sv. XIII 1918 – 1929*. 1. vydání. Litomyšl: Paseka, 2000, ISBN: 80-7185-328-3, str. 47

⁴⁸ JELÍNEK, Petr. *ZAHRANIČNĚ-POLITICKÉ VZTAHY ČESKOSLOVENSKA A POLSKA 1918 – 1924*. 1. vydání, Opava: Matice Slezská, 2009, ISBN: 978-80-86887-12-8, str. 106

vůli plně se podříditi výsledkům arbitráže dne 10. července 1920. V této arbitráži bylo rozhodováno o veškerých sporných místech na československo-polské hranici. Finálně tak bylo rozhodnuto o Těšínsku, Oravě a Spišsku dne 28. července 1920 tak, že došlo k rozdělení území v poměru 2/3 pro československý stát.⁴⁹

2.8 Státní hranice Československa s Rumunskem

K určení československo-rumunských hranic došlo na základě Sèvreské smlouvy hraniční dne 7. srpna 1919. Zakotvení hranic nalezneme ve čl. 2 bodu 4. Dle tohoto článku hranice byly stanoveny tokem řek Batar a Tisa a čarou vodního předělu, dále je hranice specifikována umělými útvary jako jsou silnice či železnice. Do výše uvedeného článku došlo taktéž k vtělení delimitační komise – složena byla ze sedmi členů, z nichž jeden člen byl jmenován Československem, jeden člen Rumunskem a zbylí členové byli jmenováni mocnostmi. Cílem této komise bylo určení hraniční čáry přímo na místě mezi Rumunskem a Československem. V nadcházejících měsících došlo ke změnám stanovených hranic. Všechny tyto změny probíhaly za spolupráce Československa a Rumunska. První taková změna je ze dne 4. května 1921, kdy došlo k zpřesnění úpravy hranic. Československu náleželo několik nových obcí a katastrů (např. Velký Palad, Fertěž-Almáš). stejně tak některé obce připadly Rumunsku (např. Bočka, Bačar). Československo dále postoupilo Rumunsku malý počet obcí jižně a východně od řeky Tisy.⁵⁰

Sèvreská smlouva hraniční ovšem nikdy nenabyla působnosti. Vzhledem k tomu, bylo nutné provést takové opatření, kterými by konečně došlo k pevnému zakotvení hranic. Právě proto došlo k ustanovení nové komise, která měla za úkol nově stanovit hranice při respektování uzavřené smlouvy ze dne 4. května 1921 a záměrů obou zúčastněných států, které byly reflektovány v Sèvreské smlouvě. Této nově vzniklé komisi předsedal plukovník Pellicelli a činnost komise byla ukončena dne 20. července 1926 kdy došlo k podpisu smlouvy ohledně hranic mezi Rumunskem a Československem.⁵¹

⁴⁹ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrd, 2005, str. 55

⁵⁰ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrd, 2005, str. 138

⁵¹ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrd, 2005, str. 138

3. Období první republiky

3.1 Ústava z roku 1920

Po faktickém vyhlášení československého státu z konce října 1918 byl jako první zákon přijat zákon publikovaný pod č. 11/1918 Sb. z. a n., který je ve společnosti znám jako tzv. recepční norma. Tím došlo k zachování právní kontinuity a zaměřilo se na situaci, kdy by ve státě vládlo bezpráví.

Jedním z prvních úkolů, který musel Národní výbor od svého počátku řešit, bylo sepsání československé ústavy. Před politickými zástupci stál nelehký úkol. Naléhavost přijetí základního zákona Československa nesnesla odkladu, zároveň ale bylo nutné přijmout takovou ústavu, která bude mít skutečně právní povahu takového významu, jakou ústava nově vzniklého státu má mít. Dne 13. listopadu 1918 byla proto přijata prozatímní ústava, která rozdělila moc ve státě mezi Národní shromáždění, vládu a prezidenta.⁵² Blíže je o této ústavě publikované pod č. 37/1918 Sb. z. a n. pojednáno v kapitole 2.2 Země Koruny České, vyhlášení samostatnosti a právní kontinuita.

Dne 29. února roku 1920 došlo k přijetí zákona č. 121/1920 Sb. z. a n. Tento zákon – Ústava Československé republiky – se stal základním zákonem. Československá republika od této doby měla ústavu v pravém slova smyslu. Do textu samotné Ústavy z roku 1920 došlo k vtělení několika již dříve přijatých zákonů včetně zákona č. 121/1920 Sb. z a n. Těmito zákony byly: Prozatímní ústava z roku 1918 (11/1918 Sb. z. a n.) a novela Prozatímní ústavy z května roku 1919 (217/1919 Sb. z. a n.).

Ústava měla 6 hlav a 134 paragrafů. Jména jednotlivých hlav jsou: Všeobecná ustanovení (Hlava první); Moc zákonodárná. Složení a působnost Národního shromáždění a jeho obou sněmoven (Hlava druhá); Moc vládní a výkonná (Hlava třetí); Moc soudcovská (Hlava čtvrtá); Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské (Hlava pátá); Ochrana menšin národních, náboženských a rasových (Hlava šestá).

Jak vychází již z názvů jednotlivých hlav, tato Ústava měla vysoký standard demokratických principů – rozdělení moci mezi moc zákonodárnou, vládní a výkonnou a moc soudní. Zároveň bez povšimnutí nemůžeme zůstat zejména Hlava pátá,

⁵² JÁNOŠÍKOVÁ, Petra. *Meziníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, ISBN: 978-80-7380-251-6, str. 130

jež zakotvovala katalog základních práv a svobod. Text vychází z myšlenek rovnosti, svobody majetkové i osobní. Ústava dále ochraňovala manželství, umožňovala svobodu projevu vlastního názoru, chránila tajemství listovní. Hlava šestá následně pak recipovala text Saint-Germianské smlouvy, když zakotvovala ochranu národnostních i rasových menšin a ochranu menšin náboženských.⁵³

Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n. je z pohledu dnešního člověka značně atypický, neboť samotnému znění Ústavy předchází preambule a 10 uvozujících článků označených římskými číslicemi. V preambuli je vyzdvihováno přirozené právo na sebeurčení národa a závazek, že Československá republika chce zůstat státem mírumilovným, pokorným a vzdělaným. Následujících 10 uvozujících článků se zabývá zejména přechodem postavení politických představitelů, jenž odvozují vznik svých funkcí od Prozatímní ústavy. Poslední uvozující článek (Čl. X) prohlašuje, že tento zákon nabývá účinnosti současně s ústavní listinou.

Ve vztahu k hranicím nalezneme v Ústavě pouze 2 ustanovení. Prvním z nich je § 3 odst. 1 který říká, že:

Území Československé republiky tvoří jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou býti měněny jen ústavním zákonem (Čl. I. uvoz. zák.).⁵⁴

Toto ustanovení obsahuje odkazovací ustanovení, které odkazuje na Čl. I zákona č. 121/1920 Sb. z. a n. V tomto článku ve vztahu k § 3 odst. 1 Ústavy je pojmáno o tom, že pokud by došlo ke změně území, která by byla provedena pouhým zákonem, jednalo by se o neplatný zákon.

Dalším ustanovením je § 3 odst. 9 Ústavy, který poukazuje na to, že v době přijetí Ústavy ještě nebyla dořešena hraniční otázka ve vztahu k Podkarpatské Rusi. Toto ustanovení zmocnilo Národní shromáždění k tomu, aby zákonem upravilo právě hranice Podkarpatské Rusi a tento zákon bude tvořit nedílnou součást Ústavy. Jak vidno z porovnání textu § 3 odst. 1 Ústavy a textu § 3 odst. 9 Ústavy došlo tímto ustanovením k výjimce z obecného pravidla stanoveného § 3 odst. 1 Ústavy resp. Čl. I zákona č. 121/1920 Sb. z. a n.

Ke zrušení platnosti Ústavy došlo oficiálně až 9. června roku 1948, kdy došlo k nahrazení ústavním zákonem publikovaným pod č. 150/1948 Sb., jímž byla přijata nová ústavní listina.

⁵³ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, ISBN: 978-80-7380-251-6, str. 132

⁵⁴ Zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

3.2 Mezinárodní vztahy Československa v meziválečném období

Malá dohoda

V průběhu dvacátých let se československá diplomacie průběžně snažila o upevnování mezinárodních vztahů a vlastního postavení. Zájmy, které Československo sledovalo, byly souladné se zájmy vycházejícími z versailleského systému.

Jako první snahy o upevnění aliančních vztahů mezi Československem a dalšími státy můžeme vnímat tzv. Malou dohodu. Vznik Malé dohody je spojován s postupem jednotlivých států při sjednávání Trianonské mírové smlouvy. Hlavní aktivita při tvorbě této dohody v letech 1920-1921 je spatřována u Československa, Rumunska a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Tyto smluvní státy se vzájemně zavázaly, že v případě vojenské agrese vedené ze strany maďarského státu poskytnou vojenskou pomoc. Pravidla pro poskytnutí vojenské pomoci mezi těmito státy měla být určena na základě dalších zvláštních vojenských smluv. Československo a Rumunsko a také Rumunsko a pozdější státy Jugoslávie ještě v dohodě formulovaly zvláštní závazky mezi těmito státy navzájem, jenž by jinak měly povahu dvoustranných smluv. Československo s Rumunskem si v této dohodě sjednaly rámeč zahraniční politiky ve vztahu k Maďarsku.⁵⁵ Dohoda mezi těmito státy se ukázala jako velice užitečná, zejména při pokusu bývalého císaře Karla o znovuzískání moci v Maďarsku načež Československo a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců reagovalo na konci října 1921 mobilizací.

Vztahy vzniklé z Malé dohody byly poměrně silné. Dokládá to i fakt, že platnost Malé dohody byla několikrát prodloužena. Od května roku 1929 byla Malá dohoda opětovně prodloužena na pět let a smluvní státy si společně ujednaly, že po uplynutí tohoto prodloužení bude Malá dohoda prodloužena automaticky.

K posílení významu Malé dohody došlo dne 27. června 1930, kdy se státy společně dohodly na uzavření doplňovací dohody, podle které se každoročně konaly konzultace ministrů zahraničních věcí.

Jednotlivé smluvní strany se snažily upevňovat vztahy i nadále. Právě proto došlo v únoru roku 1933 k vytvoření Organizačního paktu Malé dohody. V rámci

⁵⁵ VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny* 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3, str. 324

uvedeného paktu došlo ke zřízení Stálé rady, která se skládala z ministrů zahraničních věcí.

Rok 1933 skutečně ve vztahu k Malé dohodě představoval její vrchol. V následujících letech totiž došlo k jejímu výraznému omezení. Nejprve se tak stalo v roce 1934, když byla mezi Rumunskem, Tureckem, Řeckem a Jugoslávií podepsána tzv. Balkánská dohoda. Zároveň tou dobou výrazně sílila Německá agresivní politika, jež vyvolávala v řadě evropských států obavy, neboť státy Evropy nebyly schopné se před takovouto formou politiky bránit.

Jedním z posledních „hřebíků do rakve“ Malé dohody byl výsledek schůze v Topolčiankách ze dne 12. září 1936. Československo totiž vnímalo agresivní politiku, která proudila z Německa. Československo se tak pokusilo o přijetí paktu o vzájemné pomoci proti jakémukoliv útoku. Tento pakt ovšem nebyl přijat. Československo se ovšem nehodlalo vzdát, a proto se ještě jednou pokusilo na Bělehradské konferenci Malé dohody roku 1937 o změnu vojenské klauzule. Ta měla nově zahrnovat záruky na vojenskou pomoc v případě agrese ze strany jakéhokoliv státu. I tyto snahy Československa ale nakonec vyzněly naprázdno. K faktickému rozpadu Malé dohody došlo po Mnichově 1938. Jugoslávie i Rumunsko na následující konferenci roku 1939 od Malé dohody odstoupily.⁵⁶

Vztahy Československa s Francií

V meziválečném období došlo taktéž k právnímu potvrzení dobrých vzájemných vztahů mezi Francií a Československem. Dne 25. ledna 1924 totiž došlo k podpisu Smlouvy o spojení a přátelství mezi Československem a Francií. Tato smlouva byla logickým výsledkem situace, která vyplynula v roce 1923.

Francie se totiž v roce 1923 nacházela ve složité mezinárodní politické situaci. Počátkem roku 1923 došlo k obsazení průmyslové oblasti v Porúří Francií, jež tak učinila jako záruku za splnění reparací, které byly odmítány zaplatit z německé strany. Obsazení Porúří ovšem vzbudilo záporné reakce u předních partnerů Francie, jimiž byla Velká Británie a USA. Francie se tak rozhodla o vytvoření dalších spojení, neboť se snažila o získání mezinárodní podpory při svém postupu vůči Německu. Právě proto se Francie obrátila na Československo.

⁵⁶ SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, I. svazek A–Č*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-562-3, str. 857

Československo se tím dostalo do komplikované situace – na jedné straně sice byl Československem odmítán postup Francie a Československo se snažilo o zachování neutrálních vztahů s Německem, na straně druhé si ale bylo Československo uvědomovalo možného nebezpečí, jež německý stát skýtal. Nakonec došlo ke kompromisu mezi Československem a Francií a dne 25. ledna 1924 došlo k uzavření Spojenecké smlouvy.

Smyslem této dohody bylo, že se obě strany zavázaly, že při případném nebezpečí společných zájmů vnesou pouze taková opatření, která budou ve vzájemné shodě. Tato dohoda ovšem neřešila případnou vojenskou podporu už kvůli výše uvedeným snahám Československa o zachování neutrálního postavení vůči Německu. Vojenská podpora mezi zmíněnými státy byla řešena až v rámci Garanční smlouvy z října následujícího roku. Obsahem Garanční dohody byla vzájemná pomoc spřátelených států v případě, že se stanou cílem vojenské agrese jiného státu. Tato vojenská pomoc byla přislíbena i za takové situace, kdy Rada Společnosti národů společně neoznačí agresora.⁵⁷

Locarnská dohoda

V říjnu 1925 se československý stát stal taktéž jedním z mnoha signatářů Locarnské dohody, jež byla výsledkem konference, která se konala v Locarnu. Účastnickými státy této konference byly Německo, Itálie, Polsko, Československo, Velká Británie a Francie. Nejednalo se pouze o jednu smlouvu nýbrž o celý sborník mezinárodních smluv, dohod a rozhodčích smluv. Všechna tato jednání měla za cíl utvrzení již stanovených hranic, které vycházely z mírových jednání ve Versailles. Neméně důležitým cílem bylo upevnění stability a míru v celé Evropě. Z těchto jednání nevyšla dobře Francie, neboť došlo k oslabení jejího diplomatického vlivu v Evropě a vrcholným státem ve věcech diplomatických se v Evropě stala Velká Británie. Československo na takovýto výsledek jednání bylo nuceno reagovat, neboť nepřímo došlo i k oslabení vlivu Československa, které mělo s Francií navázané poměrně blízké vztahy. Československo tak začalo hledat nového spojence a při těchto snahách se zaměřilo na zlepšení vztahů se Sovětským svazem socialistických republik (dále „též Sovětský svaz“), který byl v roce 1924 prakticky uznán téměř všemi státy, v jejichž čele stála Velká Británie. Československo vztahy

⁵⁷ STRAKA, Karel., *Spojenecká smlouva mezi Československem a Francií z 25. ledna 1924*. [online]. Praha: Vojenský historický ústav, 2014. Dostupné z <http://www.vhu.cz>

muselo napravovat, neboť vývoj na cestě k formálnímu uznání Sovětského svazu započal již v roce 1922 při příležitosti janovské konference. Od roku 1922 se Československo připravovalo na uznání Sovětského svazu, nicméně v poslední fázi jednání o uznání z původních záměrů upustilo.⁵⁸

V srpnu 1928 byl přijat Briand-Kellogův pakt, který byl do našeho právního řádu zanesen jako Mezinárodní úmluva č. 126/1929 Sb., Kellogův pakt. Cílem tohoto paktu bylo zachování míru. Dle článku I. došlo k odsouzení jakékoliv válečné agrese s cílem vyřešení jakýchkoliv mezinárodních neshod a smluvní státy se zavázaly, že válečné řešení nepoužijí jako prostředek politiky. Dále se smluvní státy zavázaly, jak vyplývá z článku II. paktu, že k jakémukoliv řešení případných sporů dojde pouze cestou poklidných prostředků. Jako problematické se však v pozdějších letech ukázalo to, že i přes společně vyjádřený nesouhlas s jakoukoliv formou válečné agrese, nebyla v této smlouvě upravena otázka zákazu či omezení zbrojení jednotlivých států.

Československá republika patřila mezi signatářské státy, stejně jako např. Německo, USA, Belgie, Francie, Velká Británie, Indie, Japonsko či Polsko.⁵⁹

Vztahy Československa a Ruska

Vztahy mezi Československem a Ruskem se po 1. světové válce nevyvíjely špatně. Roku 1920 začaly mezi Československem a Ruskem výměny tzv. reparačních misí. Československo se od počátku roku 1921 snažilo tyto mise kompetenčně rozšiřovat. Tím došlo k obnovování vztahů mezi Ruskem a Československem a tyto státy společně poprvé roku 1921 vyslaly obchodní mise. Význam těchto misí byl velký, neboť začaly zastávat podobné postavení jako měli diplomaté jednotlivých států. V následujících letech začal vztah těchto států ochabovat, a to i přes několik podepsaných mezinárodních smluv. Bylo to dáno i mimo jiné odstoupením od uznávacích jednání Československa ve vztahu k Sovětskému svazu roku 1922. Až do roku 1933 Československo bylo Sověty vnímáno jako úslužný stát zastupující zájmy Francie.

Ke skutečné nápravě vztahů došlo roku 1934, kdy Československo oficiálně uznalo Sovětský svaz. Následující rok došlo k podepsání spojenecké

⁵⁸ VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny* 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3, str. 325

⁵⁹ Mezinárodní úmluva č. 126/1929 Sb., Kellogův pakt. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

československo-sovětské smlouvy o vzájemné pomoci. K této smlouvě taktéž přistoupila Francie. Téhož roku byl taktéž podepsán letecký protokol, jenž upravil letecké spojení mezi Prahou a Moskvou přes území Rumunska.

Výše uvedená československo-sovětská smlouva měla představovat článek v bezpečnostním systému společném pro celou Evropu. Vzhledem k vývoji v následujících letech je nutné zmínit čl. 2 smlouvy. Státy si totiž sjednaly, že v případě nevyprovokovaného útoku na stát československý či na stát sovětský bude poskytnuta pomoc ze strany Francie. Pomoc Francie byla do smlouvy zanesena na žádost československé diplomacie, neb se Československo obávalo, že by je Sovětský svaz mohl přibrat do svých izolovaných konfliktů s jinými státy. Tato podmínka se ovšem v následujících letech ukázala jako fatální chyba.⁶⁰

3.3 Českoněmecká delimitační komise

Pro konkrétní vymezení státních hranic bylo příhodné, že k takovému účelu vždy vznikla konkrétní delimitační komise, která měla za úkol mimo jiné vyznačit hraniční znaky.

Nejpozději vzniklou delimitační komisí je komise, jež měla za úkol stanovit hranice mezi Československem a Německem. Československo-německá delimitační komise vznikla až v dubnu roku 1926 a svoji činnost ukončila až v roce 1935.

Tato komise se nacházela v mírně jiném postavení než ostatní delimitační komise, které určovaly hranice se sousedními státy Československa. Prvním důvodem je samozřejmě její pozdní vznik a komise tak měla zasahovat do hraničního určení, které bylo přijato při mírových jednáních ve Versailles. Druhým možná ještě podstatnějším rozdílem bylo, že smlouva uzavřená ve Versailles pouze odkazovala na státní hranice před rokem 1914, což oproti jiným hraničním vymezením bylo vymezení velmi strohé.

Při podrobném vymezení československo-německých hranic se delimitační komise zaměřila zejména na pruskou, bavorskou a saskou část hranic.

Nejprve ukončila komise práce na pruském dílu hranic, jejímž výsledkem byla Smlouva mezi republikou Československou a Německou Říší o hraničních vodních tocích a o výměně části území v pruském dílu československo-německé

⁶⁰ SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, I. svazek A–Č*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-562-3, str. 862

hranice. Smlouva byla podepsána v Berlíně dne 31. ledna 1930 a do tehdejšího právního řádu byla zanesena pod č. 218/1933 Sb.⁶¹

Samotné znění Smlouvy bylo rozděleno do tří částí (A. B. C.), které se následně členily na jednotlivé články, kterých je pouze patnáct. Jednotlivé články obsahují vysoce technicko-teritoriální normy. Samostatné normy pak následně odkazují na jednotlivé přílohy, které jsou součástí Smlouvy.

V části B. Výměna území, jsou pak stanoveny jednotlivé výměny území mezi Československem a Německem. Jednotlivé výměny jsou zahrnuty v tabulce, kde sloupce nesou označení polohy a taktéž označení toho, která nová území připadají na stranu Československa a která na stranu Německa.

Zajímavostí této smlouvy je taktéž, že k jejímu zrušení došlo až dne 1. září 1997, a to Smlouvou o společných státních hranicích se SRN publikovanou pod č. 266/1997 Sb.

Jak již bylo uvedeno výše, delimitační komise se dále zaměřovala na určení hranic v oblasti Bavorska a Saska. Výsledkem činnosti komise, která ukončila svoji práci v září roku 1935, byla Smlouva mezi republikou Československou a Německou Říší o hraničních tocích v saském a bavorském úseku hranic a o výměně částí území na hranicích. Tato smlouva byla v našem právní řádu publikována pod č. 212/1937 Sb.

Systematika této Smlouvy je velice podobná smlouvě z roku 1930. V této Smlouvě jsou totiž podobně upraveny tři jednotlivé části (A., B., C.) K zániku této smlouvy došlo shodně se Smlouvou z roku 1930 na základě přijetí Smlouvy o společných státních hranicích se SRN.

3.4 Dopad eskalace mezinárodní situace na Československo v druhé polovině 30. let

V roce 1936 začala mezinárodní situace skutečně eskalovat. V březnu toho roku došlo k porušení mírové smlouvy z Versailles, když Německo vstoupilo do Porýní, kteréžto neslo status demilitarizovaného území. Zostřování situace nenapomohlo ani to, že se Německo rozhodlo vypovědět svoje závazky sjednané

⁶¹ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrd, 2005, str. 84

v Locarnu. Německo tak učinilo, neboť západní mocnosti v zásadě nikterak nejednaly proti Itálii, jež v předchozím roce začala okupovat Etiopii.⁶²

Na Balkáně vzrůstal vliv fašistického Německa, a to mělo zásadní význam pro trvání Malé dohody. Rakousko se pokusilo získat větší záruky v roce 1936, když o zvýšení záruk jednalo s Francouzi, kteří nakonec z jednání upustili, neb se obávali právě německého vlivu vůči Jugoslávii.⁶³

Další signifikantní událostí, jež předurčila budoucí vývoj Evropy, byla červencová vzpoura důstojníku v Maroku. Přestože Itálie i Německo napomohly tuto vzpouru potlačit, Francie razila cestu politiky nevměšování se.⁶⁴ K takovému prohlášením se i záhy přidalo Československo, čímž vlastně doložilo tvrzení Sovětského svazu o tom, že Československo se skoro bez většího uvážení připojí k názoru Francie (viz kapitola 3.2).

Již od února 1937 začalo Německo strážat plány na přepadení Československa. Německo si již delší dobu k tomuto kroku budovalo cestu. V říjnu roku 1936 došlo k podepsání paktu Osa Berlín – Řím mezi Itálií a Německem, v listopadu 1936 Německo podepsalo smlouvu s Japonskem proti Kominterně. Němcům se dále podařilo uplatnit svůj vliv v Anglii, a to vůči Československu při bojích proti bolševismu. Německu se taktéž podařilo uplatnit svůj vliv prostřednictvím kabinetu Chamberlaina, který nastoupil v dubnu 1937, a jež se snažil přimět Francii k vypořádání všech závazků, které Francie měla vůči Československu.

⁶² VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny 3.* upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3, str. 327

⁶³ SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K–M.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-602-6, str. 532

⁶⁴ VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny 3.* upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3, str. 327

4. Mnichovský diktát

4.1 Anšlus Rakouska

Anšlus Rakouska je spojován s daty 12.-13. března roku 1938. Německá vojska 12. března začaly okupovat území Rakouska a 13. března došlo k vyhlášení, Rakouska za součást Německa.

Hitler vyvíjel na Rakousko tlak již dříve. Měsíc před samotnou okupací se sešel na schůzce s kancléřem Schuschniggem, kterému Hitler předložil řadu požadavků, které vůči Rakousku měl. Kancléř některým z požadavků vyhověl, zároveň ale ve snaze zachránit samostatnost Rakouska sdělil Hitlerovi, že o otázce připojení Rakouska k Německu se rozhodne ve svobodném referendu. Toto referendum se mělo uskutečnit právě dne 13. března 1938, nicméně k němu z pochopitelných důvodů nedošlo. Schuschnigg byl donucen dne 11. března 1938 referendum zrušit a taktéž byl donucen složit svůj úřad, a to do 6 hodin od doručení příkazu. Schuschnigg si uvědomoval, že samostatnost Rakouska se mu nepodaří udržet, a že se nemůže spolehnout na západní mocnosti, a proto ještě tohoto dne svůj úřad skutečně složil.

Sám Hitler do Rakouska dorazil 12. března a slavnostně 13. března prohlásil Rakousko za součást Německa. Na toto počínání Německa reagovaly západní mocnosti značně neadekvátně. Pochopitelný byl postoj Maďarska a Itálie. Oba státy totiž s Německem dlouhodobě spolupracovaly. Odsouzení se Hitler nedočkal ani z Jugoslávie, která v jednání Německa spatřovala možnosti pro zvýšení turistického ruchu v Jugoslávii. I postoj Jugoslávie byl ovšem očekávaný vzhledem k dobrým jugoslávsko-německým vztahům. Oči se tak upíraly na Británii a Francii, jež ovšem zachovaly zdrženlivost.⁶⁵

Československo se po vzoru západních mocností rozhodlo do situace vůbec nevměšovat a československá vláda učinila prohlášení, jehož smyslem bylo sdělení, že nenahlíží na vkročení německých vojsk na území Rakouska jako na okupaci, neb tak Německo jednalo na žádost vlády rakouské, jež byla žádostí naprosto legitimní. Toto prohlášení československé vlády bylo až zarážející, neboť Německo otevřeně prohlašovalo, že roztrhalo mírové smlouvy. Nadto se taktéž Německo, s jeho

⁶⁵ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny Koruny české Sv. XIV 1929 – 1938*. 1. vydání. Litomyšl: Paseka, 2002, ISBN: 80-7185-425-5, str. 518

agresivní politikou, stalo sousedem Československé republiky i z jižní strany hranic, které neměla Československá republika opevněny.

V Rakousku měsíc po mobilizaci proběhly volby o připojení Rakouska k Německu. Před samotným referendem ale v Rakousku došlo k zatýkání „nepohodlných“ osob. Rakousko se na základě výsledků voleb připojilo k Německu⁶⁶

4.2 Mnichovská dohoda

Po anšlusu Rakouska bylo už skoro jisté, že další zemí, která bude muset čelit agresivnímu jednání ze strany Německa, bude Československo. Záminkou k získání geopolitické výhody při další expanzi na východ, byla pro Hitlera německá menšina nacházející se na území Československa. Hitler již v únoru 1938 pronášel proslov o deseti milionech Němcích utlačovaných ze strany Československa. Československo se ale počínání Hitlera obávalo již dříve před tímto proslovem a snažilo si všemožně získat náklonnost západních spojenců. Dále se českoslovenští poslanci snažili situaci uklidnit např. přípravou takzvaného národního statutu, který měl zjistit stav zákonodárství ve vztahu k menšinám v Československu a zároveň měl upravit jazykové poměry ve vztahu k samosprávě. Na skutečnosti, že tyto snahy o uklidnění situace přišly vniveč, měla podíl Sudetoněmecká strana (dále též „SdP“) v čele s předsedou K. Henleinem, který průběžně jednal a dostával instrukce k dalšímu postupu přímo od Hitlera. Henlein dostal od Hitlera za úkol, vznášet takové požadavky, které nebude československá vláda schopná přijmout. Jedním z takových Henleinových výstupů bylo vyhlášení karlovarských požadavků z dubna roku 1938, jež přímo zasahovaly do suverenity a celistvosti československého státu. SdP se pak po květnových volbách stalo nejsilnější a nejvlivnější německou stranou na našem území⁶⁷

V květnu situace skutečně eskalovala. 20. května došlo k mobilizaci několika složek československé armády. K příkazu k mobilizaci došlo na základě zprávy od jednoho z agentů, pracujícího v Německu, který podal zprávu o postupu německých vojenských sborů směrem k československým hranicím. Tuto zprávu pak potvrdili českoslovenští vyslanci a vojenští představitelé, kteří pracovali v saském

⁶⁶ ČESKÁ TELEVIZE. SVĚT. *Anšlus Rakouska: Oběť či spoluviník Hitlerových činů?* [online] ©2013. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1460726-anslus-rakouska-obet-ci-spoluvinik-hitlerovych-cinu>

⁶⁷ SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K–M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-602-6, str. 766

pohraničí. Hitlerovým plánem bylo využít momentu nepřipravenosti československých vojsk za současné koordinace s vojskem Polska a Maďarska. Hitler si nakonec útok na Československo rozmyslel, čemuž pomohla, byť jen částečná, ale hlavně včasná mobilizace československých vojsk a zejména diplomatické snahy západních mocností.⁶⁸

I přes částečný úspěch, který může být spatřován v zastavení dalšího postupu německé armády, se Československo nacházelo v téžavé situaci. Do června 1938 se nejvíce obávalo Československo obávalo agrese, která by mohla přijít od hranic s Německem a po anšlusu Rakouska i ze strany původních hranic rakouských. V červnu toho roku ale začaly vznášet uzemní požadavky i další sousední státy – Maďarsko a Polsko. Dalším svízelným problémem bylo počínání Hlinkovy ľudové strany, která na Národním shromáždění začala usilovat o samostatnost Slovenska.⁶⁹

Jak již bylo uvedeno, západní mocnosti se snažily do konfliktu co možná nejméně zasahovat. Zejména Británie se snažila nalézt co nejdiplomatičtější cestu. Britové proto přišli s návrhem, který byl adresovaný Benešovi, že do Československa bude vyslán prostředník, lord Walter Runciman z Doxfordu, který bude mít za úkol zjistit z jakého důvodu byla přerušena jednání mezi československou vládou a SdP a dále se měl pokusit smírně spor vyřešit. Tlak na Československo byl veliký. Pokud by britské žádosti nebylo vyhověno, bylo by Československo nařčeno z toho, že na základě jeho jednání byly snahy o smírné vyřešení sporu zmařeny. Československo nemělo na výběr a ve snaze působit co nejpokojněji, sama československá vláda požádala o vyslání lorda Runcimana. Runcimanova mise započala 3. srpna.⁷⁰

Runcimanova mise byla téměř okamžitě zastíněna dramatem, který se odehrál koncem září na konferenci v Mnichově. Zajímavou skutečností je, že Runciman se po této misi stal velice váženým a obdivovaným člověkem. Ve všech velikých evropských městech byl oslavován jako hrdina, který se snažil vyhnout další velké válce.⁷¹ Jeho působení z hlediska československého lze za hrdinské nazvat skutečně pouze s nadsázkou. Runciman jednal zejména s předáky SdP, kteří

⁶⁸ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny Koruny české Sv. XIV 1929 – 1938*. 1. vydání. Litomyšl: Paseka, 2002, ISBN: 80-7185-425-5, str. 556

⁶⁹ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4 str. 434

⁷⁰ SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K–M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-602-6, str. 766

⁷¹ BAKER, Vaughan Burdin. *Selective Inattention: The Runciman Mission to Czechoslovakia, 1933*. East European Quarterly, 1990, sv. 24, č.4, str. 425

vznášeli stále dokola stejné nároky, jenž uváděli v karlovarských požadavcích. Herman Frank se snažil Runcimana přesvědčit o tom, že je situace natolik závažná, že není možné spor vyřešit uvnitř státu. Aby svá tvrzení dostatečně podpořil, tak navíc uváděl, že českoslovenští političtí zástupci nejsou ochotni požadavkům SdP ustoupit ani o krok. Průběžné výsledky Runciman předával britské vládě, která vyvíjela požadavky na vládu československou. Ta si vážnosti situace byla dobře vědoma, a i pod tlakem pramenícím z Británie přišla s návrhem tzv. třetího plánu, jenž měl být značným ústupkem, neboť měl zajistit německému obyvatelstvu garanci většího počtu míst v zastupitelských orgánech; samosprávným orgánům dával rozsáhlé kompetence; mělo jím dojít ke změně jazykového práva. Ani přes tyto rozsáhlé ústupky návrhu, který Beneš vypracoval, jej vedení SdP nepřijalo. Stejný postoj k věci zastával i britský lord. Beneš proto vypracoval tzv. čtvrtý plán, jenž v zásadě uznával většinu karlovarských požadavků. Takovýto návrh byl přijat jak ze strany SdP, tak i Runcimánem. Nakonec ale tento plán taktéž nebyl přijat, neboť SdP mělo od Hitlera za úkol klást takové požadavky, které Československo nebude schopno přijmout.⁷²

Dne 15. září se setkal Chamberlain v Berlíně s Hitlerem a rezoluce z jejich jednání přetlumočil vládě francouzské. Podstatou jejich společného rozhodnutí bylo, odstoupení pohraničních území Československa v regionech, kde je obyvatelstvo složeno více než z 50 % z německé menšiny. Tato území měla následně připadnout do rukou Německa. Po několika jednáních československá vláda dne 21. září tyto požadavky přijala, což vedlo k masovým protestům, na základě kterých vláda odstoupila. Ani po přijetí těchto požadavků nepřestával Hitler tlačit Československo „do kouta“. Dne 22. září se opět sešel Chamberlain s Hitlerem, který britskému premiérovi předložil další rozsáhlé územní požadavky, které byly vzápětí podpořeny územními návrhy ze strany Polska a Maďarska.⁷³

Následujícího dne došlo k vyhlášení všeobecné mobilizace. Československé armádní jednotky jednaly rychle a přesunuly se ke všem rizikovým hraničním úsekům. Armáda se kontinuálně připravovala na takovouto situaci již od květnové mobilizace a vojáci byli připraveni bojovat, byť bylo téměř jisté, že proti síle německých vojsk, která by mohla přijít jak z německého území, tak z původního

⁷² SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K–M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-602-6, str. 768

⁷³ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4 vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4 str. 435

rakouského území, by se ubránili jen stěží. Tuto mobilizaci ovšem Hitler opět využil ku prospěch svých vlastních zájmů. Obrátil se na anglickou vládu, které sdělil, že pokud Československo nepřijme podmínky vznesené při jednáních z 22. září, vstoupí s Československou republikou do válečného konfliktu. Československu stanovil lhůtu pro přijetí podmínek do 28. září do 14:00.⁷⁴

Československo se odmítalo nárokům Hitlera podvolit. Mocnosti, ve snaze najít kompromis se proto dohodly, sejít se 29. září 1938 na konferenci v Mnichově. Na tuto konferenci dorazil za Velkou Británii Chamberlain, za Francii Daladier, za Itálii Mussolini a Německo bylo pochopitelně reprezentováno Hitlerem. Přestože se mělo rozhodovat o osudu Československa, žádný politický zástupce země nebyl na tyto jednání přizván.⁷⁵

29. září 1938 se po poledni sešli zástupci jednotlivých států, kteří měli definitivně rozhodnout československo-německou otázku. K finální fázi jednání byli přizváni mimo výše uvedené i Ribbentrop, Weizsäcker (Německo), Léger (Francie), Wilson (Velká Británie) a Ciano (Itálie). Hned z úvodu jednání se Chamberlain zmínil o tom, že na jednání nejsou přizváni zástupci Československa. Narazil však na odpor Hitlera, i přestože mu Chamberlain vysvětloval, že by zástupci Československa měli být přítomni nikoliv pro účast na konferenci samé, ale proto, aby se účastnické státy mohly ujistit, že závazky vzniklé z této konference budou splněny. Samotná konference probíhala v značně nepřehledném duchu. Strany se totiž nesešly hromadně u jednoho „kulatého stolu“ kde by byla celá věc prodiskutována, nýbrž se tvořily menší hloučky, kde se samostatně rozbíraly jednotlivé otázky a jednotlivé požadavky stran, což pak vedlo ke zmatkům. Zmatky pochopitelně průběh konference zásadně zpomalovaly, a tak se Hitler se svými nároky vyjádřil zástupcům jednotlivých států až po necelých šesti hodinách od začátku konference. Po tomto prohlášení Hitlera se připojil Mussolini, který vznesl územní požadavky Maďarska a Polska. Tyto požadavky byly odmítnuty s tím, že do 3 měsíců budou vyřešeny.⁷⁶

Výsledkem těchto jednání byl dokument, nazvaný Mnichovská dohoda, který byl podepsán dne 30. září okolo druhé hodiny ranní.

⁷⁴ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny Koruny české Sv. XIII 1918 – 1929*. 1. vydání. Litomyšl: Paseka, 2000, ISBN: 80-7185-328-3, str. 646

⁷⁵ MLYNÁRIK, Ján. The nationality question in Czechoslovakia and the 1938 Munich agreement. *Czechoslovakia: Crossroads and Crimes, 1918–88*. Palgrave Macmillan, Londýn, 1989 str. 89

⁷⁶ HNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K–M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-602-6, str. 772

4.3 Obsah Mnichovské dohody

Mnichovská dohoda se skládala z preambule, 8 článků a 3 dodatků dohody.

Preambule

V preambuli bylo uvedeno, že smluvní strany se shodly na podmínkách a způsobu odstoupení území Sudet Německu. K tomu se dohodly učinit opatření, které vyplývají z jednotlivých článků dohody.⁷⁷

Článek 1. – článek 3. dohody

V článku 1. bylo stanoveno, že vyklízení začne 1. října.

Toto vyklízení mělo být dokončeno do 10. října, a přitom nesmělo dojít k poškození jakýchkoliv zařízení, jež se na území Československa nacházejí. Československé vládě pak byla přiřknuta odpovědnost na vyklízení území bez poškození jakýchkoliv zařízení (čl. 2 dohody). Podrobnosti, které se k vyklízení váží budou stanoveny mezinárodní komisí, která se měla skládat ze zástupců Německa, Velké Británie, Francie, Itálie a nakonec i Československa (čl. 3 dohody).

Článek 4. – článek 6. dohody

Článek 4 dohody odkazoval na přílohu, kterou tvořila mapa, na které byly vyznačeny čtyři pásma, na nichž sídlilo převážně německé obyvatelstvo. Tyto pásma byla rozdělena podle písmen I, II, III, IV. V článku 4 bylo uvedeno, kdy bude které pásmo obsazeno německými vojsky. Obsazování mělo probíhat v dnech od 1. října do 7 října. Zbylá území, která nebyla označena v příloze pod písmeny I-IV měla být rozdělena komisí, uvedenou ve článku 2 dohody. Takováto území měla pak německá vojska obsadit do 10. října.

Dle článku 5 mělo dojít na základě rozhodnutí komise k určení dalších oblastí, ve kterých se mělo konat referendum, resp. plebiscit. Až do sečtení výsledků hlasování měly být tyto oblasti vojensky zajištěny mezinárodními jednotkami.

⁷⁷ HORNOVÁ, Alice. *MNICHOVSKÁ DOHODA (20. 9. 1938) [online]*. Občanské sdružení pant. © 2013, 25. 6. 2013. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/mnichovska-dohoda-29-9-1938/>

Hlasování měla být stanovena na základě rozhodnutí komise, nejpozději však do konce listopadu.

Článek 6. pak dával mezinárodní komisi doporučující pravomoc určení oblastí, které by měly být připojeny bez konání plebiscitu. Doporučení mělo být adresováno čtyřem mocnostem tedy Německu, Spojenému království, Francii a Itálii.⁷⁸

Článek 7. – článek 8. dohody

Na základě článku 7. mělo dojít k vytvoření koridoru, který měl sloužit po dobu šesti měsíců k odchodu a příchodu k oblastem, které připadají Německu. K určení pravidel vzniku a fungování tohoto koridoru měla být určena československo-německá komise.

Poslední, osmý článek dával povinnost československé vládě propustit z veškerých zařízení, kde docházelo k zadržování osob jakéhokoliv sudetského Němce, který si to bude přát. Stejná povinnost pravidla platila i pro sudetské Němce, kteří již byli ve výkonu trestu za jakýkoliv politický zločin. Tento článek měl být vykonán ve lhůtě do čtyř týdnů od podpisu dohody.⁷⁹

Pásma podle Mnichovské dohody a dopad na Československo

Jak již bylo uvedeno výše, Mnichovská dohoda vyznačovala čtyři pásma, která měla být postupně obsazena Německem. Pásma byla označena římskými číslicemi I.–IV. Pásmo I. označovalo oblast Šumavy, pásmo II. označovalo region frýdlantského a šluknovského výběžku, pásmo III. označovalo chebskou a tachovskou oblast, a konečně pásmo IV. označovalo Bělovodský a Osoblažský výběžek⁸⁰.

Díky mnichovské dohodě ztratilo Československo ve prospěch Německa území o celkové rozloze 28 680 km² s více než 3 500 000 obyvateli. Československou část obyvatelstva tohoto území tvořilo necelých 740 000 obyvatel.⁸¹

Neplatnost Mnichova

Mnichovská dohoda je z pohledu mezinárodního práva i práva vnitrostátního právním aktem nulitním. Z pohledu vnitrostátního i mezinárodního práva není

⁷⁸ Tamtéž

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrd, 2005, str. 89

⁸¹ KADLEC, Čeněk M., *Hry o hranice*, vlastním nákladem, 2001, str. 115

možné, uzavírat takové smlouvy, které by byly v neprospěch třetí strany. Československo nebylo k uzavírání Mnichovské dohody přizváno a samozřejmě nebylo ani signatářem této dohody. Taktéž zde scházel jakýkoli projev vůle ze strany Československa. Další kuriozitou je, že všechny státy, které stály u vzniku Mnichovské dohody byly signatářskými státy takových mezinárodních dohod, jež zakazovaly jakékoliv řešení sporu silou případně její hrozbou (např. Locarnská dohoda, Briand-Kollogův pakt). Zástupci Spojeného království a Francie porušili svoje povinnosti, jež jim plynuly z členství ve Společnosti národů, neboť jejich úkolem byla ochrana územní celistvosti a nezávislosti jakéhokoliv člena Společnosti národů. V kapitole 3. 1 Ústava z roku 1920 je vyzdvižen § 3 odst. 1 Ústavy, jímž bylo zakázáno měnit hranice republiky jinak než ústavním zákonem. Žádný ústavní zákon, který by reflektoval text Mnichovské dohody nikdy vydán nebyl. Mnichovská dohoda sice byla přijata československou vládou a prezidentem již následující den po podpisu dohody, nicméně ohledně Mnichovské dohody se nikdy nesešlo Národní shromáždění, které by mohlo případně vyslovit svůj názor ke znění dohody. Rašín dokonce 30. září adresoval Benešovi dopis, v němž mu až poráženecky vyčetl přijetí dohody, kdy hovořil až o zbabělosti, když Československo bez boje odevzdalo část svého území.⁸²

⁸² VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny 3*. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3, str. 338

5. Druhá republika

Druhou republikou je označováno časové období našeho státu od Mnichovské dohody až do 15. března 1939, kdy došlo k okupaci území Čech a Moravy. V tomto období již nehovoříme o Československé republice, nýbrž o Česko-Slovenské republice

5.1 Vznik autonomní vlády na Slovensku a Podkarpatské Rusi

Mnichovská dohoda byla otřesem pro celou Československou republiku. Rozklad první republiky začal ale několik měsíců před Mnichovem.

V červnu došlo k předložení návrhu ústavního zákona č. 299/1939 Sb. z. a n. o autonomii Slovenskej krajiny. Návrh ústavního zákona předložili poslanci, kteří zastupovali Hlinkovu slovenskou ľudovou stranu (dále též „HLSĽ“). Zástupci HLSĽ využili velice špatné situace, ve které se Československo tou dobou nacházelo⁸³.

Předkladatelé návrhu tvrdili, že se pouze snaží o začlenění dohody z Pittsburku do znění ústavy. HLSĽ chtěla svoji vůli prosadit za každou cenu. Právě proto poslanci HLSĽ koordinovali některé své kroky se Sudetoněmeckou stranou, která byla v podstatě ovládána Hitlerem.⁸⁴

HLSĽ při svých krocích postupovala velice podobně jako Sudetoněmecká strana – docházelo k postupnému navyšování požadavků až do té míry, která nebyla pro československou vládu únosná. Přijetí Mnichovské dohody znamenalo poslední ránu pro první republiku. HLSĽ se ihned snažila situace využít ve svůj prospěch, což se jí ve finále podařilo.

Ve dnech 5. a 6. října 1938 došlo k přijetí tří zásadních dokumentů, které jsou dohromady označovány jako Žilinská dohoda slovenských politických stran. Bylo tomu tak u příležitosti zasedání poslanců a senátorů HLSĽ, kam dorazili i agráři, fašisté, zástupci Slovenské národní strany i živnostenské strany. Prvním dokumentem, ze kterého se Žilinská dohoda skládá je dokument, kterým došlo k přihlášení ostatních politických stran k návrhu ústavního zákona o autonomii

⁸³ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4 str. 439

⁸⁴ VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny 3*. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3, str. 339

Slovenskej krajiny, ktorý vznikl pod taktovkou HSLŠ. Druhým dokumentem byl návrh zákona, kterým mělo dojít k decentralizaci vládní moci. Tento návrh zákona přepokládal vznik prozatímní slovenské vlády do doby, než vznikne nová autonomní vláda. V rámci žilinských jednání byl přijat i třetí dokument, jímž došlo k přihlášení se k Manifestu slovenského národa. V tomto Manifestu bylo odkazováno na právo na sebeurčení.⁸⁵

Je skoro až překvapivé, jak snadno tento návrh byl přijat ze strany Československé vlády. Ta návrh přijala v podstatě okamžitě, a ještě toho dne byl do funkce jmenován Josef Tiso, jako ministr určený pro správu Slovenska. Následující den byl jmenován za premiéra slovenské autonomní vlády. Jmenování Tisa, koncentrace stranického života a vlastně celkové výsledky Žilinské dohody měly na Slovensku za následek eliminaci ostatních politických stran. Politická moc tak byla koncentrována v rukou HSLŠ, neboť většina ostatních politických stran působících na Slovensku se dobrovolně s touto stranou sloučila a společně tak vytvořily novou, velice silnou stranu – Stranu Slovenskej národnej jednoty (dále též „HSLŠ-SSNJ“).⁸⁶

Počátkem listopadu byla pražská vláda nucena řešit naléhavé problémy, které vyvstaly do popředí v souvislosti s Mnichovem. Vláda tak nevěnovala takovou pozornost krokům HSLŠ-SSNJ což se ve výsledku ukázalo jako velký problém. Dne 17. listopadu 1938 došlo k projednání návrhu výše zmíněného ústavního zákona a dále ústavního zákona o autonomii Podkarpatské Rusi. Dne 19. listopadu 1938 došlo k přijetí ústavního zákona č. 229/1938 Sb. z. a n.⁸⁷

V následujícím období bylo nutné provést volby do slovenského sněmu a do sněmu Podkarpatské Rusi. Volby do slovenského sněmu se udály 18. prosince 1938, volby do sněmu Podkarpatské Rusi se konaly dne 12. února 1939. Ke svolání tohoto sněmu ovšem nikdy nedošlo.

Ústavní zákon o autonomii Slovenskej krajiny

Tento ústavní zákon byl tvořen z preambule a dvou částí. První část ústavního zákona byla rozdělena do článků, které v sobě nesly úvodní ustanovení

⁸⁵ FIAMOVÁ, Martina – LÔNČÍKOVÁ, Michala. Autonomía Slovenska 1938 – 1939: *Počiatočná fáza holokaustu a perzekúcií (Úvod)*. In *Forum Historiae*, 2019, roč. 13, č. 1, str. 2. ISSN 1337-6861

⁸⁶ VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny* 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3, str. 339

⁸⁷ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4 vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4 str. 435

ústavního zákona. Druhá část byla dále členěna do pěti hlav, které byly rozděleny do devatenácti ustanovení.

Preambule a část první ústavního zákona upravují nejzásadnější ustanovení, vedoucí k pochopení přijaté změny. Národní shromáždění zde deklaruje vůli dvou shodných a rovnoprávných národů. Dále je zde deklarována snaha o usměrnění obou národů ve smyslu Žilinské dohody. V preambuli je taktéž již hovořeno o Česko-Slovenské republice, a nikoliv o republice Československé. Tento zákon nabyl účinnosti 23. prosince 1938 a byl zrušen 9. června 1948 ústavním zákonem č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky⁸⁸

Autonomie Podkarpatské Rusi

Ústavní zákon, který upravoval otázku autonomie Podkarpatské Rusi byl ústavní zákon č. 328/1938 Sb. z. a n., o autonomii Podkarpatské Rusi a účinnosti nabyl dne 16. prosince 1938. Předkladatelé návrhu ústavního zákona se odvolávali na Saint-Germainskou smlouvu. Zbytek textu byl v podstatě shodný jako text ústavního zákona č. 229/1938 Sb. Odlišnosti, kterými se tyto ústavní zákony odlišovaly tvořili text ústavního zákona. To, co nebylo upraveno jinak, pak platilo stejně jako v ústavním zákoně č. 229/1938 Sb.⁸⁹

5.2 Územní nároky Maďarska

Přestože Maďarsko nebylo signatářem Mnichovské dohody, při jednáních byly maďarské zájmy částečně zastoupeny italským premiérem Benitem Mussolinim. Maďarsko tak z výsledků Mnichovské dohody vyšlo výrazně posíleno, neboť dle dodatku dohody měly být územní spory vyřešeny do 3 měsíců od uzavření dohody.

Maďarské politické kruhy neváhaly a již 9. října 1938 se sešla maďarská delegace v Komárně. Předmětem jednání delegace bylo právě projednání územních nároků. Tato jednání ovšem ztroskotala, neboť Tiso odmítl rozsáhlé maďarské požadavky. O věci se tak mělo rozhodnout ve Vídeňské arbitráži, konané dne 2. listopadu 1938. Výsledky arbitráže byly pro Československo zdrcující. Bylo totiž rozhodnuto, že Maďarsku mají býti postoupena území na jižním Slovensku a dále jižní

⁸⁸ Ústavní zákon č. 299/1938 Sb., o autonomii Slovenskej krajiny. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁸⁹ Ústavní zákon č. 328/1938 Sb., o autonomii Podkarpatské Rusi. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

část Podkarpatské Rusi. Ve výsledku to znamenalo, že Maďarsku připadlo necelých 12 000 km² s necelým jedním milionem obyvatel.⁹⁰

5.3 Územní nároky Polska

Podobně jako maďarské zájmy, tak i polské zájmy zastupoval Mussolini. Československé území bylo zasaženo rozsáhlou faktickou hraniční diskontinuitou a Poláci taktéž plánovali využít situace v rozvráceném Československu a vyřešit historické spory o území. Nedlouho po Mnichovu tak Polsko předneslo své územní nároky vůči Československu, které bylo pod vlivem všech předcházejících okolností nuceno s Polskem zahájit jednání. Dne 1. listopadu došlo k dohodě mezi Československem a Polskem, na jejímž základě Československo opět přišlo o velkou část svého území. K vytyčení hranic byla určena rozhraniční komise, která ukončila svoji činnost koncem listopadu 1938. Hraniční ztráty i ztráty na obyvatelstvu byly výrazně nižší, než ke kterým došlo na základě Vídeňské arbitráže nebo Mnichovské dohody. I přesto Československo ztratilo oblasti Těšínska, Čadce, Oravy, Spiši, Dunajce a oblasti v Prieninách, Gigelky a Udavy v celkové rozloze 1 086 km². Co se týká ztrát na obyvatelstvu, Československo přišlo o něco málo přes 230 000 obyvatel.⁹¹

⁹⁰ SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, I svazek A–Č.*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-562-3., str. 866

⁹¹ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrd, 2005, str. 131

6. Vybrané události od roku 1939 až po konec 2. světové války

S koncem druhé republiky jsou spojovány tři nesmírně významné historické události, které měly velký vliv na pozdější život obyvatelstva původní druhé republiky. Těmito událostmi jsou: vyhlášení samostatného Slovenského štátu, zřízení protektorátu Čechy a Morava a útok maďarské armády na Podkarpatskou Rus.

6.1 Vznik Slovenského štátu

Hitler kontinuálně od Mnichovské dohody působil na přední slovenské politiky, kterým sice nedával přímé pokyny, nicméně se snažil určovat směr, kterým se představitelé Slovenska vydají.

Hitlerovy snahy o ovlivnění slovenských vládních představitelů vygradovaly dne 13. března 1939, kdy Tiso přijel na pozvání Hitlera do Berlína. Hitler Tisovi předestřel svůj plán na okupaci českého území Česko-Slovenska, a Tisovi, kterého Hitler v Berlíně přivítal se všemi poctami, které náleží hlavám států, předložil dvě varianty. První z variant počítala s vytvořením a okamžitým vyhlášením autonomního, samostatného Slovenského štátu, který současně s vytvořením požádá Německo o ochranu. Druhá varianta, kterou Hitler Tisovi prezentoval, byla taková, ve které by Německo sice ponechalo Slovensko nedotčené, ale zároveň Hitler dodal, že je velice pravděpodobné, že by následně Slovensko muselo řešit maďarskou okupaci.⁹²

Následující den po Tisově rozhovoru s Hitlerem nechal Tiso svolat zasedání krajského sněmu v Bratislavě. Na tomto sněmu pak bylo na Tisův návrh rozhodnuto v tajném hlasování o vyhlášení samostatného slovenského štátu. Slováci hned záhy vyhlásili zákon o „samostatnom Slovenskom štáte“.⁹³

Samostatný Slovenský stát vytyčil takové hranice, které byly určeny v roce 1938 jako hranice mezi Českem a Slovenskem česko-slovenského štátu.⁹⁴ Česko-Slovensko tak formálně přestalo existovat.

⁹² KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny Koruny české Sv. XV.a 1938 – 1945*. 1. vydání. Litomyšl: Paseka, 2006, ISBN: 80-7185-264-3, str. 163

⁹³ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4 str. 476

⁹⁴ BYSTRICKÝ, Valerián, *Od autonómie k vzniku Slovenského štátu*. Historický ústav SAV, Bratislava: Prodama, 2008, ISBN: 978-80-969782-5-0, str 268

6.2 Protektorát Čechy a Morava

Dne 14. 3. 1939 proběhlo jednání mezi Hitlerem, Háchou a Chvalkovským. Na tomto jednání bylo vládním činitelům oznámeno, že dojde k okupaci zbývajících území Česko-Slovenska a že má dojít k vytvoření Protektorátu Čechy a Morava. Hácha ve věci zaujal zavrženíhodný postup, když souhlasil s Hitlerovými požadavky a nadto dokonce svým podpisem stvrdil prohlášení, jímž odevzdal osud národa českého do rukou Hitlerova nacistického Německa. Následující den, 15. března 1939, je v očích českého národa spatřován jako jeden z nejčernějších dní naší historie. Toho dne totiž překročila německá vojska naše hranice a tím započala vlna nevídané agrese pramenící z Německa, jež byla zastřešena formální dohodou mezi výše uvedenými zástupci. Německo ke vstupu využilo nedostatku vojenských kapacit soustředěných na území Podkarpatské Rusi, při snahách zabránit okupaci území maďarskými vojsky. Dne 16. března 1939 vydal Hitler výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Tento akt nemohl hledat žádnou oporu v právu, neboť jím došlo k likvidaci, alespoň formálně existujících svobod národa českého. Na základě uvedeného výnosu byl Protektorát zbaven povahy státu a stal se tak součástí Německa.⁹⁵

Protektorátní zřízení trvalo více než dlouhých a temných šest let. Docházelo k hromadnému odepírání lidských práv, masové diskriminaci obyvatelstva, popravám a genocidě. V politických kruzích docházelo ke střídání Hitlerových koní, kteří v zásadě tlumočili obyvatelům Protektorátu jeho pokyny a obyvatelstvo tak dlouhé roky žilo pod diktátorským režimem Německé říše.

6.3 Okupace maďarskou armádou území Podkarpatské Rusi

Ve večerních hodinách dne 14. března 1939 začala maďarská vojska překračovat vlastní státní hranice a započala anektovat území Podkarpatské Rusi. Političtí zástupci, kteří byli též představiteli autonomní Podkarpatské Rusi, se pokusili zem ubránit před maďarskou agresí. Z tohoto důvodu byla v ranních hodinách dne 15. března vyhlášena mobilizace. Současně s ní vláda Podkarpatské Rusi (v čele

⁹⁵ VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny* 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3, str. 354

s A. Vološinem) rozhodla, že při příští příležitosti zasedání sněmu zemského dojde i k vyhlášení samostatnosti Podkarpatské Rusi. Tomu se tak skutečně stalo a v pět hodin odpoledne téhož dne byla Podkarpatská Rus prohlášena za samostatný stát, který nesl název Karpatská Ukrajina. V čele státu stanul právě Vološin. Takto nově vzniklý stát ovšem neměl dlouhého trvání. Maďarská vojska i nadále neustávala v agresi a obrana Karpatské Ukrajiny do jednoho týdne padla. To, že se Podkarpatskou Rus, respektive Karpatskou Ukrajinu nepodařilo ubránit, bylo pouze vyústěním tčkové situace v celé Evropě. Karpatská Ukrajina spoléhala na pomoc ze strany Jugoslávie, s níž mělo tehdejší Československo uzavřenou dohodu o pomoci v rámci Malé dohody. Stejně tak spoléhala Karpatská Ukrajina na pomoc Rumunska. V obou případech marně. Tehdejší území Podkarpatské Rusi tak bylo připojeno k Maďarsku. Maďarsko svým vojenským tažením taktěž získalo část území na severovýchodě Slovenska. Hlouběji do území Slovenska maďarská vojska již nepokračovala, neboť Slovensko mělo dobré vztahy s hitlerovským Německem. K určení hranice mezi Slovenským štátem a sousedním Maďarskem (které se rozšířilo o nová území) došlo v rámci Vídeňské arbitráže a následně uzavřených mezinárodních dohod.⁹⁶

⁹⁶ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všeherd, 2005, str. 115

7. Jednání vedoucí ke stanovení našich hranic mezi lety 1939-1945

7.1 Zahraniční odboj

Bezprostředně po Mnichově se někteří českoslovenští volení zástupci začali připravovat k odboji. Takovýchto osob pochopitelně výrazně přibýlo ihned po okupaci našeho území.⁹⁷

Významné situace předchozích období – okupace, vznik Slovenského státu a zabránění území Podkarpatské Rusi daly výrazný impuls pro snahy o obnovu Československa takového, jaké bylo před těmito situacemi. Myšlenka, se kterou zahraniční odboj pracoval, byla taková, že mělo dojít k obnovení Československa v podobě ještě před Mnichovskou dohodou. Aby takovéto snahy mohly být vůbec myslitelné, bylo nejprve třeba zajistit uznání absolutní neplatnosti Mnichova. Nebylo ovšem nutné uznat pouze neplatnost dohody jako takové, nýbrž i všechny události, které se po Mnichovu udály. Českoslovenští exiloví zástupci ale nemohli jednat pouze jako jednotlivci, a právě proto vznikl v Paříži 17. října 1939 Československý národní výbor (dále též „Národní výbor“), kterýžto měl poukázat na to, že československý národ nezanikl. Národní výbor se stal centrem, z něhož československý exil jednal a jenž i nadále demonstroval existenci Československa.⁹⁸

Samotný vznik Národního výboru je taktéž spojován s jistými problémy. Bylo to zapříčiněno osobními i politickými vztahy československé společnosti působící v zahraničí. K tomu zazníval odpor z úst Francie a Velké Británie k plánu obnovy. Přestože největší osobností odboje byl Edvard Beneš, ani on neměl při vytváření exilové vlády jednoduché postavení, neboť na jeho místo, jež mělo rozhodující postavení, se snažili dostat i další osobnosti odboje, jako např. Štefan Osuký, Milan Hodža či v Polsku působící generál L. Prchal. Ani po dlouhých jednáních se nepodařilo přesvědčit zástupce Francie či Velké Británie o sestavení prozatímní vlády a výsledkem těchto jednání byl „jen“ Národní výbor.⁹⁹

⁹⁷ KUDRNA Ladislav. Formování československého zahraničního odboje v prvním roce okupace. *Paměť a dějiny*, 2009, 3.03: 16-32

⁹⁸ VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny* 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3, str. 371

⁹⁹ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4 str. 483

Proti československému národnímu výboru začala v opozici vystupovat Hodžova Slovenská národní rada, jež se v průběhu roku 1940 přeměnila na Československou národní radu. Tato rada měla poněkud jiné programové cíle, než měl Národní výbor. Společnou řeč našly v otázce ukončení války. V ostatních otázkách se úmysly Národního výboru a Československé národní rady rozcházely. Jejím programem byla autonomie Slovenska a dále vytvoření federace, jež by se skládala z Polska, Československa a případně dalších států.¹⁰⁰

Československé vládě se ani po celý rok 1940 nedostalo oficiálního uznání, a to i přes menší úspěchy ve věci. Konečné uznání získala exilová vláda v souvislosti se vstupem Sovětského svazu do války, respektive v souvislosti napadením Sovětského svazu německými vojsky. Dne 18. června 1941 došlo totiž k podpisu smlouvy se Sovětským svazem, jejímž meritem byl společný postup proti fašistickému Německu.¹⁰¹

Po uznání československé exilové vlády Sovětským svazem byla exilová vláda uznána postupně dalšími státy. Prezident Číny uznal vládu 27. července 1941, Spojené státy americké uznaly vládu 31. července 1941, Francie se připojila 3. září 1941. Jediná země, která se mírně vymykala uznání Benešovi československé exilové vlády byla Velká Británie. Ta sice vládu uznala 21. července 1940 avšak, ze strany Británie nebyl akceptován Benešův politický program na obnovení Československa v jeho předmnichovských hranicích. Dokonce Británie uznala exilovou vládu nikoliv jako vládu československou, nýbrž jako vládu česko-slovenskou.¹⁰²

7.2 Postupimská konference

Jako Postupimská konference je označováno poslední setkání tří velmocí a zároveň největších Hitlerových odpůrců, jež se uskutečnilo mezi dny 17. července až 2. srpna 1945 v Postupimi nedaleko Berlína na zámku Cecilienhof. Jedná se o jednu z nejvýznamnějších konferencí, která se v období let 1939–1945 ve světě uskutečnila. Neméně významnými konferencemi byly pak konference v Teheránu, jež se uskutečnila v prosinci 1943 a dále konference, která se konala na Jaltě

¹⁰⁰ SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, I. svazek A–Č*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-562-3, str. 869

¹⁰¹ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny Koruny české Sv. XV.a 1938 – 1945*. 1. vydání. Litomyšl: Paseka, 2006, ISBN: 80-7185-264-3, str. 398

¹⁰² SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, I. svazek A–Č*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-562-3, str. 870

v únoru roku 1945. Cílem Postupimské konference bylo poválečné uspořádání Evropy.¹⁰³

Výsledkem prací zástupců jednotlivých států na Postupimské konferenci byla tzv. postupimská dohoda ze dne 2. srpna 1945, jež byla definitivně publikována v plném znění až v roce 1947. Než se ale velmocím podařilo dobrat výsledku v podobě postupimské dohody, muselo proběhnout třináct plenárních zasedání. Na těchto zasedáních byly velmoci reprezentovány nejvlivnějšími představiteli, případně tyto představitele zastupovali ministři pro zahraniční záležitosti. Této konference se účastnily pouze vítězné mocnosti, tedy zástupci Sovětského svazu, USA a Velké Británie. Zajímavým faktem je, že k jednání nebyli přizváni zástupci Francie. Jedinou výjimkou z výše uvedeného bylo, kdy se části konference zúčastnili polští vládní představitelé. Bylo to z toho důvodu, neboť velmoci pro řešení otázky polsko-německých hranic potřebovaly znát polské stanovisko na rozhodovanou věc. Polské stanovisko bylo nutné, zejména kvůli plánovanému „rozdělení“ Německa do čtyř okupačních oblastí, kteréžto si do správy mezi sebe rozdělily Sovětský svaz, USA, Velká Británie a Francie. Toto rozdělení ovšem v následném vývoji událostí velice znesnadnilo otázku týkající se hospodaření s okupovanými zónami. Dle postupimské dohody totiž mělo být s Německem zacházeno, jakožto s jednotným celkem.¹⁰⁴

Přestože na této konferenci byl znatelný „souboj o moc“ mezi jednotlivými státy, jenž se prolínal skoro v každé diskutované otázce, tak otázka odsunu německého obyvatelstva z Československa a dalších států byla relativně bezproblémová.¹⁰⁵

¹⁰³ CHURANĚ, Milan. *Postupim a Československo. Mýty a skutečnost*. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-062-4, str. 12

¹⁰⁴ Schelle, Karel – Tauchen, Jaromír (eds). *Encyklopedie českých právních dějin, V. svazek Pa – Právni*. Plzeň: aleš Čeněk, 2016. 631 s. ISBN 978-80-7380-638-5

¹⁰⁵ Tamtéž

8. Stanovení hranic po druhé světové válce

8.1 Přípravy uspořádání poválečného Československa

Prvním mezníkem poválečného uspořádání byl podpis československo-sovětské smlouvy o přátelství z Moskvy z prosince roku 1943. Tato smlouva měla být taktéž základem následujících jednání, týkajících se postoupení Podkarpatské Rusi.

Do právního řádu se dostala jako Vyhláška č. 11/1946 Sb., o otištění smlouvy o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik, podepsané v Moskvě dne 12. prosince 1943. Přílohou této vyhlášky je právě text Smlouvy o přátelství (celým názvem Smlouva o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik). Jako problematickou část Smlouvy, s ohledem na další vývoj ve vztahu k Podkarpatské Rusi, můžeme spatřovat čl. 4 Smlouvy. Jím se totiž smluvní strany zavázaly, že se nebudou vměšovat do vnitřních záležitostí druhého státu, což Sovětský svaz při jednáních o postavení Podkarpatské Rusi nakonec udělal.¹⁰⁶

Dalšími významnými mezníky při tvorbě poválečného uspořádání byly některé dekrety prezidenta republiky.

Dekret č. 10/1944 Úř. věstníku o dočasné správě osvobozeného území

Tento dekret byl vydán 3. srpna 1944. Vznikl na základě smlouvy uzavřené mezi Československem a Sovětským svazem. Tento dekret taktéž upravoval správu nad územím Československa po jejím osvobození. Na základě tohoto dekretu došlo k vzniku nové funkce – vládního delegáta, jenž měl stát v čele nově vzniklého Úřadu pro správu osvobozeného území. Vládní delegát byl nadán rozsáhlými pravomocemi, jelikož byl zplnomocněn v neodkladných situacích vydávat vládní nařízení. Sám byl zavázán řídit se pouze předpisy, které byly vydány před Mnichovskou dohodou, dekrety prezidenta a předpisy vydanými vládou působící v exilu.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Vyhláška č. 11/1946 Sb., o otištění smlouvy o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik, podepsané v Moskvě dne 12. prosince 1943. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁰⁷ VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny* 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3, str. 377

Ústavní dekret č. 11/1944 Úř. věstníku, o obnovení právního pořádku

Tento dekret je základem poválečného vývoje našeho státu. Ústavní dekret byl po válce vyhlášen pod číslem 30/1945 Sb. Počátek platnosti je spjat pouze s českými zeměmi. Prozatímní Národní shromáždění pak přijalo tento dekret pod č. 12/1946 Sb., kterým došlo ke schválení a doplnění předpisů, které mají vést k obnovení právního pořádku.¹⁰⁸

Podobně jako výše uvedený dekret byl tento dekret vydán 3. srpna 1944. Dekret stanovil, že právní předpisy, které byly přijaty do 28. září 1938 vycházely z vůle lidu a jsou součástí právního řádu Československa. Čl. 2 dekretu hledal kompromis mezi demokratickým právním řádem a předpisy přijatými po 28. září. Tyto předpisy nebylo jen možné bez dalšího zrušit, neboť by to vytvořilo diskontinuitu právního řádu. Dekret tuto věc řešil tak, že stanovil, že zůstanou zachovány takové předpisy, které nejsou v rozporu s demokratickými zásadami československé společnosti.¹⁰⁹

Tímto dekretem byla důrazně popřena jakákoliv legalita a legitimita Mnichovské dohody a taktéž všech událostí, které po Mnichovské dohodě následovaly.¹¹⁰

8.2 Smlouva o postoupení Podkarpatské Rusi

V Londýně 8. května 1944 došlo k podpisu Dohody mezi Československou republikou a Sovětským svazem. Touto dohodou došlo k úpravě správy nad územím Podkarpatské Rusi po vstupu sovětské armády na toto území. Tato smlouva nepočítala s tím, že by mělo dojít k jakémukoliv připadnutí území Podkarpatské Rusi pod Sovětský svaz. Beneš v souvislosti s touto smlouvou vydal dekret ze dne 3. srpna 1944, který upravoval správu podrobněji. Počítal s jmenováním vládního delegáta, jenž měl být prodlouženými prsty československé vlády. Tomu se tak nakonec i stalo, když byl do funkce dne 30. 6. 1944 jmenován František Němec. Ten se úřadu ujal dne 28. října 1944 po obsazení oblasti sovětskými vojsky. Situace na

¹⁰⁸ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4 str. 493

¹⁰⁹ Tamtéž

¹¹⁰ VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny 3*. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3, str. 378

tomto území byla ale vrtkavá. Dne 26. listopadu 1944 při příležitosti sjezdu národních výborů byl vydán manifest, z něhož vyplýval požadavek připojit Podkarpatskou Rus k sovětské Ukrajině. V tomto manifestu se ovšem už opět nehovořilo o Podkarpatské Rusi, nýbrž o Zakarpatské Ukrajině. Na základě tohoto manifestu došlo k vytvoření Národní rady Zakarpatské Ukrajiny, jež adresovala Benešovi dne 5. prosince 1944 dopis, ve kterém informovala Beneše o úmyslu, připojit území Zakarpatské Ukrajiny k Sovětskému svazu. Po tomto manifestu začalo docházet k demonstracím a jiným politickým projevům ve snaze připojit toto území pod Sovětský svaz. Dohoda ze dne 3. srpna 1944 vzala za své, neboť českoslovenští vládní představitelé ztratili nad územím veškerou kontrolu. Z Moskvy se začaly ozývat hlasy, že nemají v plánu porušit dohodu z roku 1944, nicméně že jsou povinni volání obyvatelstva Zakarpatské Ukrajiny vyhovět. V následujících měsících probíhalo urputné jednání mezi Benešem a Stalinem. Obě strany se shodly, že nemají zájem porušit své závazky plynoucí z dohody z roku 1944 a že by se otázka měla dořešit v rámci mírových jednání po konci války s Německem.¹¹¹

I přes výše uvedené ujednání mezi zástupci Československa a Sovětského svazu bylo nakonec Československo nuceno akceptovat odtržení Podkarpatské Rusi, jež se připojila jako Zakarpatská Ukrajina k Sovětskému svazu. Tento fakt byl nakonec stvrzen i československo-sovětskou smlouvou ze dne 29. června 1945. Československé vládě působící v emigraci bylo znemožněno, aby Československo mělo stejnou podobu, jako tomu bylo před válkou.¹¹²

Smlouva o Zakarpatské Ukrajině byla v našem právním řádu vyhlášena pod č. 186/1946 Sb. V této smlouvě je poukázáno na zájem obyvatelstva k připojení k Sovětskému svazu. Dle prvního článku došlo k takovému určení hranic, jaké bylo mezi Slovenskem a Zakarpatskou Ukrajinou dne 29. září 1938. Nově se tak na této hranici stal sousedem Československa Sovětský svaz. K definitivnímu určení hranic na místě samém má být, podle protokolu ke smlouvě, zřízena rozhraniční komise¹¹³.

¹¹¹ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrad, 2005, str. 146

¹¹² MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4 vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4 str. 497

¹¹³ Smlouva č. 186/1946 Sb., mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o Zakarpatské Ukrajině. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Aby bylo postoupení území ústavně přípustné, musel o tom být přijat ústavní zákon ve smyslu § 3 a § 64 Ústavy z roku 1920. Tak se skutečně stalo, když byl přijat kratičkový ústavní zákon č. 2/1946 Sb. ústavní zákon o Zakarpatskej Ukrajině a úprave státních hranic so Sväzom sovietskych socialistických republik. Na tomto ústavním zákoně se usneslo Dočasné Národní shromáždění dne 21. ledna 1946. Tento ústavní zákon měl pouze 3 paragrafy a jeho obsahem byl pouze vyjádřený souhlas se změnou státních hranic podle Smlouvy o Zakarpatské Ukrajině ze dne 29. 6. 1945.

8.3 Československo-polská hranice

Již za průběhu druhé světové války probíhala mezi československými a polskými zástupci mnohá jednání o tvorbě hranice mezi těmito státy. V této věci měly oba státy rozdílná stanoviska. Československo mělo zájem o stanovení takových hranic, jaké tu byly před Mnichovskou dohodou. Polská strana ale trvala na vytvoření takových hranic, jaké tu byly, když Polsko vstoupilo do druhé světové války. Beneš zpočátku uvažoval nad jistými ústupky. Postupem času od těchto úvah ale začal upouštět, neboť si českoslovenští exiloví představitelé upevňovali své podstaty v mezinárodní politice. K naplnění cílů Československa velice přispěl dlouho-trvající postoj Sovětského svazu, který podpořil záměr Čechoslováků, jenž se zakládal na neplatnosti Mnichova a jednání na něj navazujících. Tento postoj vedl ke zhoršení polsko-sovětských vztahů, což opětovně napomáhalo Československu.¹¹⁴

Na základě mnohých jednání, která se uskutečňovala v prvních letech poválečného stavu v Moskvě, Praze i Paříži, došlo k uzavření smlouvy, kterou oba smluvní státy podepsaly 10. března 1947. Na základě této smlouvy byly obnoveny předmnichovské hranice, kdy Československo i vlivem cese Podkarpatské Rusi získalo trojmezí na Lužické Nise. Dalším rozdílem ve vytyčení československo-polských hranic byla právě cese části československého území Sovětskému svazu.¹¹⁵

Po přijetí této smlouvy si smluvní státy uvědomovaly nutnost redemarkovat faktickou hranici, neboť hranice předmnichovská byla důsledkem války značně

¹¹⁴ SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, I. svazek A–Č*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-562-3, str. 913

¹¹⁵ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrd, 2005, str. 132

poničená. Tato činnost byla završena smlouvou uzavřenou ve Varšavě mezi Československem a Polskem ze dne 13. června 1958.¹¹⁶

Vyhláška č. 23/1959 Sb. o Smlouvě mezi Československou republikou a Polskou lidovou republikou o konečném vytyčení státních hranic, Ministra zahraničních věcí, byla schválena dne 17. března 1959, ale v účinnosti byla již ode dne 14. února 1959, je potvrzením smlouvy ze 13. 6. 1958. Dle čl. 1 odst. 1 vyhlášky došlo ke konečnému vytyčení hranic mezi Československem a Polskem.¹¹⁷

8.4 Československo-maďarská hranice

Po vypuknutí druhé světové války bylo Maďarsko Hitlerovým spojencem. Maďarsko tak při krvavých bojích vystupovalo proti Sovětskému svazu, Velké Británii či USA a dále taktéž proti všem spojencům těchto zemí. Maďarsko však nezůstalo konstantně proněmecké. Na sklonku prosince dne 28. 12. 1944 Maďarsko totiž přerušilo veškeré spojenecké styky s hitlerovským Německem a co je ještě podstatnější, Maďarsko téhož dne vyhlásilo Německu válku. V lednu následujícího roku dokonce uzavřelo Maďarsko příměří se Sovětským svazem, USA a Velkou Británií. Po ukončení války Maďarsko nadále pokračovalo ve své „nové“ politice a zástupci Maďarska podepsali mírovou smlouvu, jejíž text byl dojednán v Paříži dne 10. února 1947¹¹⁸.

V preambuli této smlouvy je poukázáno na to, že přestože bylo Maďarsko spojencem hitlerovského Německa, tak vlivem událostí (vypovězení války Německu, smlouva o příměří) se Mocnosti rozhodly dále nepokračovat ve válce a na místo toho uzavřely s Maďarskem mírovou smlouvu.¹¹⁹

Otázka hranic Maďarska byla rozebrána zejména v I. části mírové smlouvy. Smlouva určila, že veškeré hranice Maďarska budou obnoveny v takovém stavu, v jakém byly k 1. lednu 1938. Ve vztahu k Československu určila tato smlouva nulitu Vídeňské arbitráže dle čl. 1 odst. 4) písm. a). Dle následujícího písmena měly

¹¹⁶ SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, I. svazek A–Č*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-562-3, str. 915

¹¹⁷ Vyhláška č. 23/1959 Sb., o Smlouvě mezi Československou republikou a Polskou lidovou republikou o konečném vytyčení státních hranic. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹¹⁸ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrd, 2005, str. 146

¹¹⁹ Mírová smlouva č. 192/1947 Sb., s Maďarskem. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

zůstat hranice stejné jako byly k 1. lednu 1938 s tím rozdílem, že smlouva poukazyvala na cesi Podkarpatské Rusi Sovětskému svazu. Dle písm. c) téhož odstavce došlo k novým územní ziskům Československa a Maďarsko bylo nuceno Československu postoupit území Horváthjársfalu, Oroszvúr a Dunacsún. Tato nová hranice měla být určena hraniční komisí, již měli tvořit vyslanci maďarské a československé vlády (čl. 1. odst. 4 písm. d).¹²⁰

Tato mírová smlouva byla rozdělena do VIII částí. V nich bylo rozebráno: Politické klauzule, vojenské klauzule, stažení spojeneckých sil, reparace a restituce, hospodářské klauzule, klauzule o Dunaji a závěrečné klauzule. Za Československo tuto smlouvu podepsal J. Masaryk a V. Klementis.¹²¹

Aby tato smlouva mohla být přijata, resp. aby ustanovení z této smlouvy mohly vejít v platnost, bylo nutné přijmout i ústavní zákon, který by novou úpravu státní hranice náležitě zohlednil. Ten byl přijat 10. října 1947 a publikován jako ústavní zákon č. 171/1947 Sb., Ústavní zákon o mierovej smluve medzi Mocnosťami spojenými a sdruženými a Maďarskom.

8.5 Československo-rakouská hranice

Události, jež se staly v období mezi 30. zářím 1938 až 4. květnem 1945 neměly v podstatě vliv na stanovení československo-rakouské hranice. Došlo totiž k plnému obnovení hranic, jaké byly před 30. zářím roku 1938. Přestože Rakousko mělo po válce z pohledu mezinárodního práva a diplomacie podobné postavení jako Československo, neboť i na Rakousko bylo pohlíženo jako na oběť Hitlerovy agrese, i tak mělo Československo při dalším vyjednávání o hranicích lepší postavení než právě Rakousko. Československo hodlalo tohoto postavení využít ve svůj prospěch a pokusilo se alespoň o částečnou korekci československo-rakouské hranice.¹²²

Československo plánovalo vystavět kanál mezi Labem, Odrou a Dunajem. Této výstavbě by vypomohlo, kdyby se Československu podařilo získat území v okolí Moravy a Dyje. Dalšími zisky Československa na rakouském území měly

¹²⁰ Tamtéž

¹²¹ Tamtéž

¹²² SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrad, 2005, str. 105

být oblasti mezi Vranovem a Znojmem, území Novobystřicka, Jindřichohradecka, část území u Dolních Valtic.¹²³

K definitivnímu stanovení Rakouských hranic došlo na základě mezinárodní smlouvy uzavřené ve Vídni dne 15. května 1955, jež nesla název Státní smlouva o obnovení nezávislého a demokratického Rakouska. Tato smlouva měla pro Rakousko důležitý význam, neb v její preambuli bylo deklarováno, že Rakousko bylo anektováno Německem a že na Rakousko není pohlíženo jako na spojence Německa. Úpravě hranic se tato smlouva výrazně nevěnovala, přesto však konstatovala podstatné. Dle čl. 5 Smlouvy byly Rakousku stanovené takové hranice, jaké existovaly k 1. lednu 1938. Pro Rakousko byl neméně důležitý článek 21 Smlouvy, jenž stanovil, že po Rakousku nebudou vyžadovány žádné válečné reparace.¹²⁴

Československo k této Smlouvě přistoupilo a předseda vlády ji ratifikoval dne 10. září. V našem právním řádu je vedená jako Vyhláška č. 39/1955 Sb., vyhláška ministerstva zahraničních věcí o Smlouvě o obnovení nezávislého a demokratického Rakouska.¹²⁵

Ze znění Smlouvy je ovšem evidentní, že se Československu nepodařilo získat nová území na úkor Rakouska a byla tak zachována hranice, jaká tu byla před Mnichovem.¹²⁶ Jedinou výjimku tvoří oblast v okolí Petrželky, kde Maďarsko odstoupilo Československu část svého území. To vedlo k mírnému prodloužení československo-rakouské hranice.¹²⁷

8.6 Československo-německá hranice

Podobně jako i v předchozích případech, základem pro obnovení hranic mezi Československem a Německem byl stav, který tu byl před Mnichovem. Československo doufalo, že se mu na mírových jednáních podaří získat nová území oproti těm, které Československu náležely před druhou světovou válkou. Tato myšlenka je patrná již z jednání exilové vlády a dále z jednání, jež vláda prezentovala svým spojencům v průběhu druhé světové války.

¹²³ Tamtéž

¹²⁴ Vyhláška č. 39/1956 Sb., o Státní smlouvě o obnovení nezávislého a demokratického Rakouska. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹²⁵ Tamtéž

¹²⁶ KADLEC, Čeněk M., *Hry o hranice*. vlastním nákladem, 2001, str. 143

¹²⁷ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrd, 2005, str. 106

Po osvobození Československa se při určování hranic vycházelo z myšlenky, že Československo padlo za oběť hitlerovskému Německu, a tudíž pokud by mělo dojít k jakýmkoliv územním změnám oproti předmnichovskému stavu, musí tak být činěno pouze ve prospěch Československa. Na základě této zásady Československo připravilo plán tzv. rektifikací. Hlavním cílem československého plánu bylo získání takových území, jež by Československu zajistily vyšší úroveň obranyschopnosti Československa. Rektifikační plány zasahovaly do bavorského, saského a dokonce i do polského úseku hranic. Do polského úseku hranic zasahovaly rektifikace v souvislosti s územním ziskem Polska, kdy Polsku na základě výsledků Postupimské konference připadlo do správy území nacházející se východně od Odry a Nisy. Tento plán byl ovšem Poláky odmítán v důsledku čehož nedošlo k realizaci československého plánu na polském hraničním úseku. Ve vztahu k bavorskému a saskému úseku byly rektifikace zamýšleny následovně: pokud československá hranice ležela na hřebeni, měla být svedena pod hřeben, což by zvýšilo možnost Československa na případnou obranu země. Další zamýšlené změny se odvíjely od dopravy. Pokud z Československa byla vedena železniční trať, která v některých částech zasahovala i na území německé, měla být vytvořena hranice takovým způsobem, aby celá část trati byla na území československém.¹²⁸

Plán rektifikací se ovšem nepodařilo uskutečnit. Po druhé světové válce došlo k obsazení německého území vítěznými mocnostmi, jež si německé území rozdělily do čtyř oblastí. V těchto oblastech převzaly mocnosti postupně veškerou moc nad územím, kterou následně začaly rozdělovat mezi nově vznikající německé úřady. Následující geopolitický vývoj vedl k vytvoření dvou bloků, dvou německých států. Ani rozdělení Německa na dvě samostatné jednotky nenapomohl Československu při snahách o získání nových území, a tak byla zachována „pouze“ předmnichovská hranice. Jediný rozdíl můžeme najít na pruské a saské části hranic, kde došlo ke zkrácení hranice, neb byla vytvořena hranice nová na linii řeky Odry a Nisy. Tento úsek byl zkrácen tak, že nově začínala hranice v místě, kde Nisa opouští území Československa. Na tomto místě došlo k vytvoření hranice mezi Německem a Polskem¹²⁹.

¹²⁸ KADLEC, Čeněk M., *Hry o hranice*. vlastním nákladem, 2001, ISBN: 80-238-8582-0, str. 135

¹²⁹ SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrd, 2005, str. 91

Závěr

Státní hranice Československa prošly ve zkoumaném období zajímavým vývojem. Autor se domnívá, že cíl práce, tj. prozkoumání toho, jakým způsobem došlo ke stanovení hranic našeho státu po první a druhé světové válce, byl naplněn. Na základě rozboru právních předpisů a příslušné literatury, autor dospěl k následujícímu závěru.

Československo při stanovení hranic jak po první, tak i po druhé světové válce, v zásadě vždy dosáhlo zamýšlených cílů. To může ovšem působit z některých pohledů až skoro překvapivě, vezmeme-li v potaz, jak vrtkává byla situace okolo československých hranic po celé období první republiky.

Československu se po první světové válce vlivem dobré zahraniční politiky podařilo zachovat územní kontinuitu zemí Koruny české. Československo statečně odolávalo snahám našich sousedů o získání území, jež byly Československu přiřknuty na mírových jednáních. To se Československu dařilo i díky dobrým mezinárodním vztahům, které se prohlubovali až do začátku 30. let minulého století, kde postupně pod vlivem strachu z války tyto vztahy začínaly ochabovat. Západní mocnosti, spojenci a i samotné Československo nejspíš až příliš dlouho tolerovali jednání radikálního fašistického Německa, které postupně vypovídalo a porušovalo jednu mezinárodní smlouvu za druhou. Jako zásadní chybu autor práce spatřuje jednání Československa a mocností v otázce anšlusu Rakouska. Mnichovský diktát, při kterém Československo přišlo o rozsáhlá území, a další nároky sousedních států které se k Mnichovu váží, vnímá autor na základě zkoumané literatury pouze jako důsledek příliš pacifistické politiky proti státu, jenž porušoval všechny představitelné mezinárodně-demokratické zásady tehdejšího světa. Když si toto jednání Německa ostatní státy plně uvědomily, bylo pro naši republiku už pozdě. Poslední nadějí naší republiky bylo jednání exilových politiků, kteří se snažili vrátit náš stát do takových hranic, jaké tu byly před Mnichovem. I přes veškerou snahu exilových politiků se ovšem nepovedlo vrátit naši republiku do původních předmnichovských hranic bez dalšího. Československo přišlo o Podkarpatskou Rus, kterou získal za pochybných podmínek Sovětský svaz. Československo vyčerpané válkou ale vědělo, že nemá sílu Sovětskému svazu nijak zvlášť odporovat a ba naopak, byl Sovětský svaz významným spojencem Československa, na něhož bylo spoléháno při řešení otázek související s hranicemi naší republiky. Československo tak v zásadě přenechalo území Podkarpatské Rusi Sovětskému Svazu, což byla v podstatě jediná velká územní ztráta, kterou Československo utřžilo po druhé světové válce.

Cizojazyčné resumé

This thesis focuses on the issue of border demarcation of our country after the First and Second World War. Divided into chapters, the thesis highlights the most important events that are closely related to the issue. In the introductory part, the issue of the determination of borders after the First World War of our state in relation to our neighbors is examined. Then, in the middle part of the thesis, the border issue in the interwar period is discussed. In this part, in particular, matters closely related to the border issue in the interwar period are analyzed. In the final part of the thesis, the individual negotiations that led to the establishment of the borders of our state after the Second World War are examined. Within these negotiations, the thesis also focuses on the border issues in relation to Czechoslovakia's neighbors. The aim of the thesis was to find out how the borders were determined after the darkest period of world history. The research shows that despite the difficult situation in the period determined, Czechoslovakia was quite successful in negotiating border issues.

Seznam použitých pramenů

Právní předpisy

Mezinárodní úmluva č. 126/1929 Sb., Kellogův pakt. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Mírová smlouva č. 192/1947 Sb., s Maďarskem. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Mírová smlouva č. 217/1921 Sb., mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Smlouva č. 186/1946 Sb., mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o Zakarpatské Ukrajině. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer Dostupné z: www.aspi.cz ISSN 2336-517X.

Ústavní zákon č. 299/1938 Sb., o autonomii Slovenskej krajiny. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Ústavní zákon č. 328/1938 Sb., o autonomii Podkarpatské Rusi. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Vyhláška č. 11/1946 Sb., o otištění smlouvy o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik, podepsané v Moskvě dne 12. prosince 1943. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Vyhláška č. 23/1959 Sb., o Smlouvě mezi Československou republikou a Polskou lidovou republikou o konečném vytyčení státních hranic. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz ISSN 2336-517X.

Vyhláška č. 39/1956 Sb., o Státní smlouvě o obnovení nezávislého a demokratického Rakouska. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz ISSN 2336-517X.

Zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Česká literatura

DEJMEK, Jindřich. *ZROD NOVÉ EVROPY*, Praha: Historický ústav AV ČR, v. v. i., 2011, ISBN:978-80-7286-0

CHARBURSKÁ, Miloš. *AGRÁLNÍ POLITIK FRANTIŠEK UDRŽOVAL V ROCE USTANOVENÍ ČESKOSLOVENSKA*, SCAENTIFIC PAPERS OF THE UNIVERSITY OF PARDUBICE, Faculty of Humanities, Series C, 2001

CHURAŇ, Milan. *Postupim a Československo. Mýty a skutečnost*. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-062-4

JÁNOŠÍKOVÁ, Petra. *Meziníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, ISBN: 978-80-7380-251-6

JELÍNEK, Petr. *ZAHRANIČNĚ-POLITICKÉ VZTAHY ČESKOSLOVENSKA A POLSKA 1918 – 1924*. 1. vydání, Opava: Matice Slezská, 2009, ISBN: 978-80-86887-12-8

KADLEC, Čeněk M., *Hry o hranice*, vlastním nákladem, 2001

KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny Koruny české Sv. XIII 1918 – 1929*. 1. vydání. Litomyšl: Paseka, 2000, ISBN: 80-7185-328-3

KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny Koruny české Sv. XIV 1929 – 1938*. 1. vydání. Litomyšl: Paseka, 2002, ISBN: 80-7185-425-5

KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny Koruny české Sv. XV.a 1938 – 1945*. 1. vydání. Litomyšl: Paseka, 2006, ISBN: 80-7185-264-3

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4 vydání. Praha: Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-39-4

POKORNÝ, Jiří. *Rada spisovatelů*. Česká Literatura 51 No. 3.str. 1, 2003

RAŠÍN, Alois, RAŠÍN, Ladislav, ed. *Paměti dr. Aloise Rašína*. 2. vyd. Brno: Bonus A, 1994, 229 s. ISBN 8090169341

SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, I. svazek A–Č*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-562-3

SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K–M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-602-6

SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, IV. svazek N–O*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-624-8

SCHNELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Encyklopedie českých právních dějin, V. svazek Pa – Právní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-638-5

SOVINSKÝ, Jaroslav. *STÁTNÍ HRANICE ČESKOSLOVENSKA A ČESKÉ REPUBLIKY*. Spolek českých právníků Všehrd, 2005

VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny 3*. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN:978-80-7380-575-3

Cizojazyčná literatura

BAKER, Vaughan Burdin. *Selective Inattention: The Runciman Mission to Czechoslovakia, 1933*. East European Quarterly, 1990, sv. 24, č.4

BYSTRICKÝ, Valerián, *Od autonómie k vzniku Slovenského štátu*. Historický ústav SAV, Bratislava: Prodama, 2008, ISBN: 978-80-969782-5-0

FIAMOVIÁ, Martina – LÔNČÍKOVÁ, Michala. Autonómia Slovenska 1938 – 1939: *Počiatočná fáza holokaustu a perzekúcií (Úvod)*. In *Forum Historiae*, 2019, roč. 13, č. 1, str. 2. ISSN 1337-6861

HASLINGER, Petr. Saint-Germain, Treaty of, in: 1914-1918-online. *International Encyclopedia of the First World War.*, 2016 Berlin: Freie Universität.

MARKOVIČ, I. *List Markoviča Šrobárovi*. Bratislava: Slovenský národný archív, OF., 15. 6. 1919

MLYNÁRIK, Ján. The nationality question in Czechoslovakia and the 1938 Munich agreement. *Czechoslovakia: Crossroads and Crimes, 1918–88*. Palgrave Macmillan, Londýn, 1989

ROSS, Stewart. *Causes and Consequences of the First World War*. Evans Brothers, 2003

Internetové zdroje

HORNOVÁ, Alice. *MNICHOVSKÁ DOHODA (20. 9. 1938) [online]*. Občanské sdružení pant. © 2013, 25. 6. 2013. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/mnichovska-dohoda-29-9-1938/>

STRAKA, Karel., *Spojenecká smlouva mezi Československem a Francií z 25. ledna 1924*. [online]. Praha: Vojenský historický ústav, 2014. Dostupné z <http://www.vhu.cz>

ČESKÁ TELEVIZE. SVĚT. *Anšlus Rakouska: Oběť či spolutvůrce Hitlerových činů?* [online] ©2013. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1460726-anslus-rakouska-obet-ci-spoluvivnik-hitlerovych-cinu>